

Вяра

14.01 по еретическия, †01 януари по православния календар - ОБРЕЗАНИЕ ГОСПОДНЕ. Св. Василий Велики, архиепископ на Кесария Каппадокийска (Васильовден). Свети мъченик Василий Анкирски

Обрезание Господне. Фрагмент от стара икона

Обрезание Христово

Нашият Господ Иисус Христос, след изтичане на осем дни от рождението Си, благоволил да приеме обрязване. От една страна, Той го приел, за да изпълни закона: "не да наруша съм дошъл - казал Той, - а да изпълня" (Мат. 5:17); защото Той се подчинявал на закона, за да освободи от него онези, които живеели в робско подчинение към него, както казва апостолът: "Бог изпрати Своя Син, Който... се подчини на закона, за да изкупи ония, които бяха под закона" (1). От друга страна, Той приел обрязване, за да покаже, че действително е възприел човешка плът, и за да се затворят еретическите уста, говорещи, че Христос не е приел върху Себе Си истинска

човешка плът, но се е родил само призрачно (2). И така, Той бил обрязан, за да стане явна Неговата човешка природа. Защото, ако не беше се облякъл в нашата плът, тогава как би могъл да бъде обрязан призрак, а не плът? Свети Ефрем Сирийн казва: "ако Христос не е бил плът, тогава кого е обрязал Иосиф? Но тъй като Той бил наистина плът, бил обрязан като човек, и младенецът действително се обагрят от Своята кръв; Той изпитвал болка и плакал, както подобава на имащ човешка природа." Но, освен това, Той приел плътско обрязване, за да установи за нас духовното обрязване (3); защото, след като завършил ветхия закон, отнасящ се до плътта (4), Той положил начало на новия, духовен закон. И както ветхозаветният плътски човек обрязвал чувствената си плът, така новият духовен човек трябва да обрязва душевните страсти: ярост, гняв, завист, гордост, нечисти желания и други грехове и греховни пожелания. Той бил обрязан в осмия ден, защото със Своята кръв предизобразявал за нас бъдещия живот, който учителите на Църквата обикновено наричат осмия ден или век. Така написалият канона на Обрезание Господне, свети Стефан, казва: "Бъдещето изобразява вечния живот в осмия век, в който Владиката се обряза по плът" (5). И свети Григорий Ниски казва: "Обрязването според закона трябвало да се извърши в осмия ден, при което числото осем означава осмия, бъдещия век" (6).

...

Също така подобава да кажем, че обрязването във Ветхия Завет било установено като образ на кръщението и очистването от прародителския грях, макар че с обрязването този грях не се очиствал напълно, което и не било възможно дотогава, докато Христос доброволно не пролял за нас в страдания Своята пречиста кръв. Обрязването било само предобраз на истинското очистване, а не самото истинско очистване, което извършил нашият Господ, като взел греха "от

средата и го прикова(л) на кръста" (7), а вместо ветхозаветното обрязване установил новото благодатно кръщение с вода и Дух. В онези времена обрязването било като наказание за прародителския грях и знак за това, че обрязваният младенец е заченат "в беззакония", както казва Давид, и "в грях" го родила майка му (Пс. 50:7), от което оставала язва на тялото на детето. А нашият Господ бил безгрешен; защото, макар че Той по всичко се уподобил на нас, нямал грях в Себе Си. И както медната змия, издигната в пустинята от Моисей, на вид била подобна на змия, но нямала змийска отрова в себе си (Числ. 21:9), така и Христос бил истински човек, но непричастен към човешкия грях, и се родил по свръхестествен начин, от чиста и безмъжна Майка. На Него, като на безгрешен и Законодател, не било необходимо да претърпява болезненото законно обрязване; но тъй като Той дошъл, за да вземе върху Себе Си греховете на целия свят, и Бог, както казва апостолът, "Който не знаеше грях, Той за нас Го грях направи" (8), то Той, бидейки без грях, претърпява обрязване, като грешник. И в обрязването Си Владиката ни показал по-голямо смирение, отколкото в раждането Си. Защото в раждането Си Той приел върху Себе Си образа на човек, по думите на апостола: като "се уподоби на човеци; и по вид се оказа като човек" (Фил. 2:7); в обрязването Той приел върху Себе Си образа на грешник, претърпявайки като грешник болката, полагаща се за греха. Той не бил виновен в нищо, и затова страдал като невинен, сякаш повтаряйки с Давид: "каквото не съм отнемал, него трябва да дам" (Пс. 68:5), тоест за този грях, към който съм непричастен, приемам болката на обрязването.

С обрязването, прието от Него, Той поставил началото на Своите страдания за нас и вкусването на тази чаша, която Той трябвало да изпие докрай, когато, висейки на кръста, произнесъл: "свърши се!" (Иоан 19:30) Сега Той пролива капки

кръв от крайната плът, а по-късно потоци от нея ще се изливат от цялото Му тяло. Той започва да търпи от най-ранно детство, така че, като стане мъж съвършен, да бъде в състояние да понесе още по-люти страдания, защото към подвизите на мъжеството следва да привикваме от младини. Човешкият живот, изпълнен с трудове, е подобен на ден, за което утрото е раждането, а вечерта - смъртта. И така, от сутринта, от пелените, Христос, обоженият човек, излиза "по делата Си", на трудове - Той живее от най-ранната Си възраст - "и по Своя работа до вечерта" (Пс. 103:23), тази вечер, когато слънцето ще помръкне и по цялата земя ще бъде тъмнина, "до деветия час". И Той ще каже на иудеите: "Моят Отец досега работи, и Аз работя" (Иоан 5:17). Какво извършва за нас Господ? - Нашето спасение: "извърши спасение посред земята" (Пс. 73:12 по слав.превод). А за да направи това дело напълно съвършено, Той се заема с него от сутринта, от детство, започвайки да претърпява телесна болка, а заедно с това и сърдечна болка за нас, като за Свои чеда, "докле се изобрази" в нас Самият Той - Христос (9). От сутринта Той започва да сее Своята кръв, за да събере вечерта прекрасния плод на нашето изкупление.

...

На обожения Младенец при раждането било наречено името Иисус, което било принесено от небето от Архангел Гавриил, когато той благовестил за Неговото зачатие на Пречистата Дева Мария, преди Той да бъде заченат в утробата, тоест преди Пресветата Дева да е приела словото на благовестника, преди да е казала: "ето рабинята Господня; нека ми бъде по думата ти!" (Лук. 1:38) Защото при тези Нейни думи Словото Божие на часа станало плът, вселявайки се в пречистата ѝ и пресвята утроба. И така, пресвятото име Иисус, наречено от ангела преди зачатие, било дадено при обрязването на Христа Господа, което известявало за нашето спасение;

защото името Иисус значи спасение, както обяснил същият ангел, като се явил насън на Иосиф и казал: "ще Му наречеш името Иисус; защото Той ще спаси народа Си от греховете му" (Мат. 1:21). И свети апостол Петър свидетелства за Иисусовото име с думите: "в никого друго няма спасение; защото под небето няма друго име, на човеци дадено, чрез което трябва да се спасим" (Деян. 4:11, 12).

Това спасително име Иисус преди всички векове, в Троическата Воля, било предварително подготвено, написано и дотогава се пазело за нашето избавление, а сега, като безценна перла, било принесено от небесната съкровищница за изкупление на човешкия род и открито на всички от Иосиф. В това име е открита "неизвестната и тайна премъдрост" Божия (Пс. 50:8, по слав.). Това име като слънце озарявало света със своето сияние, по думите на пророка: "за вас, които благоговееете пред името Ми, ще изгрее Слънцето на правдата" (Мал. 4:2). То, като благовонно миро, напоило вселената със своя аромат: "името Ти - е казано в Писанието - е като разлято миро" (Песен на песн. 1:2), Неговото име не е като миро, останало в съсъд, но разлято. Защото, докато мирото се пази в съсъд, дотогава и благовонието му се задържа вътре; а когато се разлее, то веднага изпълва въздуха с благоухание.

Силата на Иисусовото име била неизвестна, докато се пазела в Предвечната Воля като в съсъд. Но когато това име се изляло от небесата на земята, то веднага, като ароматно миро, при проливането на младенческата кръв по време на обрязването, изпълнило вселената с благоуханието на благодатта, и сега всички народи изповядват, "че Иисус Христос е Господ, за слава на Бога Отца" (10).

Силата на Иисусовото име се открила сега, защото това дивно име Иисус изпълнило с удивление ангелите, зараждало хората, изплашило бесовете, защото "и бесовете вярват, и

треперят" (Иак. 2:19); от това име се тресе адът, разклаща се
преизподнята, изчезва князът на тъмнината, падат
истуканите, разпръсва се мракът на идолопоклонството и на
негово място възсиява светлината на благочестието и
"просветява всеки човек, идващ на света" (Йоан 1:9). "В това"
превелико "име на Иисуса прекланя колене всичко небесно,
земно и подземно" (Фил. 2:10). Това име Иисусово е силно
оръжие против враговете, както казва свети Йоан Лествичник:
"Винаги поражавай враговете с името Иисусово, защото по-
силно оръжие няма да намериш нито на небето, нито на
земята. Колко е сладко на сърцето, обичащо Иисуса Христа,
това най-драгоценно име Иисус! Колко е приятно то на този,
който го има! Защото Иисус е целият любов, целият сладост.
Колко скъпо е това пресвято име Иисус на Иисусовия раб и
затворник, взет в плен на Неговата любов! Иисус - в ума,
Иисус - на устата, Иисус - "със сърце се вярва за оправдаване",
Иисус - "с уста се изповядва за спасение" (Рим. 10:10). Ходиш
ли, седиш ли на едно място, работиш ли - Иисус е винаги пред
очите ти. "Не намерих за добре - казва апостолът - да зная
между вас нещо друго, освен Иисуса" (1Кор. 2:2). Защото
Иисус за този, който се прилепява към Него, е просвещение на
ума, душевна красота, здраве на тялото, веселие на сърцето,
помощник в скърби, радост в печал, лекарство за болки,
утешение във всички беди, и надежда за спасение, и за този,
който Го обича, Сам е награда и въздаяние".

...

Някога, според сказанието на Иероним, неизповедимото
Божие име се изписвало на златна дъсчица, която великият
първосвещеник (11) носел на челото си; сега божественото
име Иисус се изписва с Неговата истинна кръв, пролята при
обрязването. То се изписва вече не на веществено, а на
духовно злато, тоест на сърцето и на устата на Иисусовите
раби, както то било изписано в този, за когото Христос казал:

"той Ми е избран съд, за да понесе името Ми" (12).

Сладчайшият Иисус иска Неговото име, като най-сладко питие, да бъде носено в съд, защото Той наистина е сладък за всички, вкусващи Го с любов, към които Псалмопевецът се обръща с такива думи: "Вкусете и ще видите, колко благ е Господ" (Пс. 33:9). След като Го вкусил, пророкът казва: "ще Те възлюбя, Господи, крепост моя" (Пс. 17:2)! След като Го вкусил, и свети апостол Петър казва: "ето, ние оставихме всичко и Те последвахме... при кого да отидем? Ти имаш думи за живот вечен" (Мат. 19:27; Йоан 6:68). С тази сладост тежките мъчения на светите страдалци били дотолкова усладени, че те не се бояли и от най-ужасната смърт. "Кой" - викали те - "ще ни отлъчи от любовта Божия: скръб ли, или гонение... или меч; ни смърт, нито живот, защото любовта е силна като смърт" (Рим. 8:35, 38; Песен на песн. 8:6). В какъв съд обича да бъде носена неизказаната сладост - името Иисусово? Разбира се, в златен, който е изпитан в горнилото на бедите и нещастията, който е украсен като със скъпоценни камъни, с раните, приети за Иисуса, и казва: "аз нося на тялото си раните на Господа Иисуса" (Гал. 6:17). Такъв съд изисква тази сладост, в такъв желае да бъде носено името Иисусово. Не случайно Иисус, приемайки име при обрязването, пролива кръв; с това Той сякаш казва, че съссъдът, който ще носи в себе си Неговото име, трябва да се обагри с кръв. Защото, когато Господ взел за Себе Си избрания съд за прославяне на Своето име - апостол Павел, то веднага добавил: "Аз ще му покажа, колко трябва той да пострада за Мое име" (Деян. 9:16). "Погледни Моя съд, окървавен, изранен - така името Иисусово се изписва с червения цвят на кръвта, болките и страданията на тези, които устояват до кръв, подвизавайки се "против греха" (Евр. 12:4).

И така, целуваме те с любов, о пресладко Иисусово име! С усърдие се покланяме на Твоето пресвято име, о, пресладки и

всещедри Иисусе! Хвалим Твоего превисоко име, Иисусе Спасителю, припадаме пред пролятата при обрязването Твоя кръв, незлобив Младенец и свършен Господ! При това ние умоляваме Твоята преизобилна благодать, заради това Твое пресвято име и заради Пренепорочната Твоя Майка, родила Те нетленно, излей върху нас Твоята богата милость! Услади, Иисусе, сърцето ни със Самия Тебе! Защити ни и ни огради, Иисусе, навсякъде с Твоего име! Отбелязвай и запечатвай нас, Твоите раби, Иисусе, с това име, за да можем да бъдем приети в Твоего бъдещо Царство, и там заедно с ангелите да славим и възпяваме, Иисусе, пречестното и великолепно Твое име во веки. Амин.

Тропарь Обрезания Господня

глас 1

На Престоле огнезрачном/ в Вышних седяй со Отцем Безначальным и Божественным Духом,/ благоволил еси родиться на земли/ от Отроковицы Неискусомужныя, Твоя Матере, Иисусе,/ сего ради и обрезан был еси, яко Человек осмодневный. Слава всеблагодару Твоему совету,/ слава смирению Твоему,// слава смирению Твоему, Едине Человеколюбче.

Кондак Обрезания Господня

глас 3

Всех Господь обрезание терпит/ и человеческая прегрешения, яко Благо, обрезует,/ дает спасение днесь миру. Радуется же в Вышних и Создателев иерарх,// и светоносный, Божественный таинник Христов Василий.

(1) Тоест Синът Божий Сам се подчинил на изискванията на Моисеевия закон, за да избави от тежкото иго на закона онези, които от самото си раждане били задължени да го

изпълняват, но нямали сили за това. (Гал. 4:4, 5).

(2) Еретиците, наричащи се докети, учели, че Бог не е могъл да приеме върху Себе Си немощната човешка плът, и на хората само им се струвало, че Христос е страдал и умрял.

(3) Тоест кръщението, което, както е казано по-долу, премахва духовните страсти от човека.

(4) Ветхият Завет съдържа постановления, отнасящи се предимно до външното добро поведение на човека.

(5) Служба на Обрезание Господне, канон, IV песен. - Свети Стефан Саваит - песнописец от VIII век.

(6) Числото седем в Свещеното Писание означава пълнота. Затова светите отци, за да означат цялата дълговременност на живота на този свят, употребявали израза седем века или дни, а осмият век или ден, естествено, вече трябвало за означава бъдещия живот.

(7) Кол. 2:14. Грехът от средата, тоест грехът стоял като препятствие, преграда, отделяща човека от Бога. Но след това грехът бил прикован към кръста, тоест изгубил всякаква сила и вече не можел да бъде препятствие за човека да влезе в общение с Бога.

(8) 2 Кор. 5:21. Христос, бидейки Сам безгрешен, приел върху Себе Си нашите грехове и отговорността за тях)

(9) Гал. 4:19. Да се изобрази - ясно да се отпечата в нас образът на Христа, за да бъдем напълно достойни да се наречем християни)

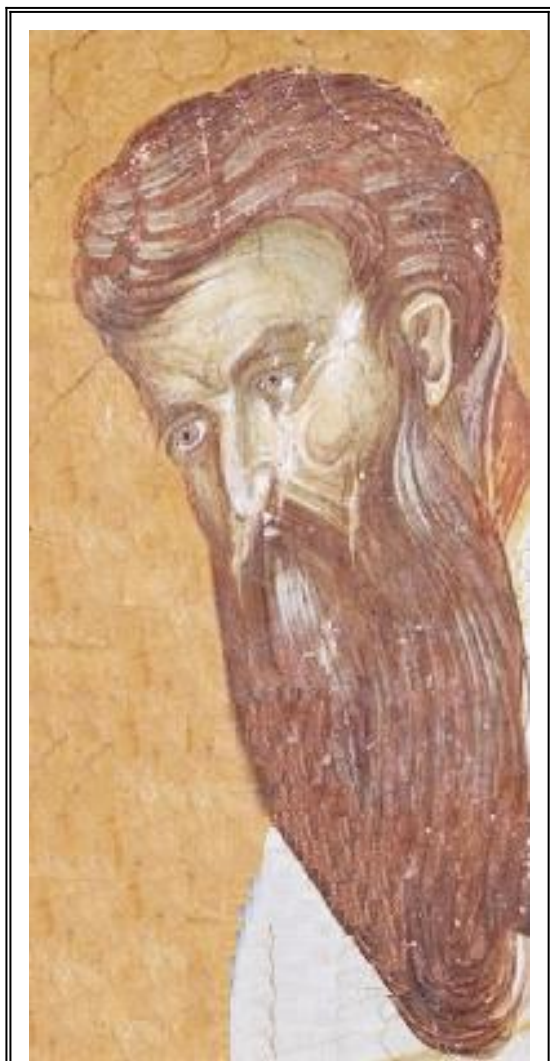
(10) Фил. 2:11. Тоест Господ Иисус със Своя подвиг, който приел върху Себе Си, прославил Бога Отца)

(11) Златната дъсчица, прикрепена към основната

превръзка на първосвещеника, имала върху себе си начертанието на Божието име (Иехова).

(12) Това било казано за апостол Павел (Деян. 9:15))

Житие на светия наш отец Василий Велики, архиепископ Кесарийски (†379 г.)

*Свети Василий Велики,
Архиепископ на Кесария
Кападокийска. Фрагмент от
стара сръбска стенопис*

Великият Божий угодник и богомъдър учител на Църквата Василий се родил от благородни и благочестиви родители в Кападокийския град Кесария, около 330 година, при царуването на император Константин Велики*. Неговият баща

също се казвал Василий а майка му - Емелия**. Първите семена на благочестието били посети в душата му от неговата благочестива баба, Макрина - която в младостта си се удостоила да слуша наставления от устата на свети Григорий Чудотворец***, - и от майката, благочестивата Емелия. Бащата го наставлявал не само в християнската вяра, но го учел и на светските науки, които му били добре известни, тъй като самият той преподавал риторика, тоест ораторско изкуство, и философия. Когато Василий бил на около 14 години, баща му починал, и осиротелият юноша прекарал две или три години с баба си Макрина, недалече от Неокесария, близо до река Ирис, в извънградска къща, която притежавала неговата баба и която впоследствие била превърната в манастир. Оттук Василий често ходел и в Кесария, за да навещава майка си, която живеела заедно с другите си деца в този град, откъдето била родом.

** Император Константин Велики царувал от 324 до 337 г.*

*** Бащата на свети Василий, също Василий, известен със своята благотворителност, бил женен за знатна и богата девойка на име Емелия. От този брак се родили пет дъщери и петима синове. Най-голямата дъщеря - Макрина, след преждевременната смърт на своя годеник, останала вярна на този предполагаем съюз, посвещавайки се на целомъдрие (паметта ѝ се чества на [01.08 - 19 юли по православния календар](#)); другите сестри на Василий се омъжили. От петимата братя един умрял още като малко дете; трима били епископи и били причислени към лика на светиите; петият загинал на лов. От останалите между живите най-големият син бил Василий, след него следвал Григорий, впоследствие епископ Нисски (паметта му се чества на [23.01 - 10 януари по православния календар](#)) и Петър, отначало прост подвижник, по-късно епископ Севастийски (паметта му се чества на [22.01 - 9 януари по православния календар](#)). Бащата на Василий*

вероятно не много преди смъртта си приел свещенически сан, както може да се съди от това, че свети Григорий Богослов нарича майката на Василий Велики съпруга на иерей.

*** Григорий Чудотворец, епископ на Неокесария (на север от Кесария Кападокийска) съставил символа на вярата и каноническото послание, и освен това написал и още няколко съчинения. Починал в 270 г., паметта му се чества на [30.11 - 17 ноември по православния календар](#).

След смъртта на Макрина Василий, в 17-ата година от живота си, отново се заселил в Кесария, за да изучава различни науки в тамошните училища. Благодарение на особената острота на ума си, той скоро се сравнявал в познанията си със своите учители, и търсейки нови знания, отишъл в Константинопол, където по това време се славел с красноречието си младият софист Ливаний*. Но и тук Василий прекарал не много време, и отишъл в Атина - град, който тогава бил майка на цялата елинска премъдрост**. В Атина той започнал да слуша уроците на един славен езически учител на име Евул, посещавайки наред с това и школите на други двама славни атински учители, Имерий и Проересий***. По това време Василий вече карал двадесет и шестата си година и показал изключително усърдие в научните занимания, но в същото време заслужил и всеобщото одобрение заради чистотата на своя живот. Той знаел само два пътя в Атина - единия, водещ към църквата, и другия - към училището. В Атина Василий се сдружил с друг славен светител - Григорий Богослов, който по това време също се обучавал в атинските училища****. Василий и Григорий, които си приличали по своето благонравие, кротост и целомъдрие, така се обичали помежду си, сякаш имали една душа - и впоследствие завинаги запазили тази взаимна любов. Василий бил толкова увлечен от науките, че често, седейки над книгите, забравял за необходимостта от храна. Той изучил граматиката,

риториката, астрономията, философията, физиката, медицината и естествените науки. Но **всички тези светски, земни науки не могли да наситят ума му, търсещ висшето небесно озарение**, и след като прекарал около пет години в Атина, **той почувствал, че светската наука не може да му даде твърда опора в делата на християнското усъвършенстване**. Затова решил да отиде в онези страни, където живеели християнски подвижници и където би могъл в пълнота да се запознае с истинната християнска наука.

** Софисти - учени, посветили се предимно на изучаване и преподаване на красноречие. - Ливаний и впоследствие, когато Василий вече бил епископ, поддържал писмени отношения с него.*

*** Атина - главен град на Гърция, отдавна привличащ към себе си цвета на гръцкия ум и талант. Тук някога живеели известните философи Сократ и Платон, както и поетите: Зехил, Софокъл, Еврипид и др. Под елинска премъдрост се разбира езическата плътска ученост и езическото образование.*

**** Проересий - прочут по онова време учител по философия.*

***** Григорий (Назиански) впоследствие бил патриарх Константинополски и е прочут със своите високи творения, за които получил името Богослов. Той се познавал с Василий още в Кесария, но по-тясно се сблизил с него едва в Атина. Паметта му се чества на [07.02 - 25 януари по църковния календар](#).*

И така, по същото време, когато Григорий Богослов останал в Атина, и вече сам станал учител по риторика, Василий отишъл в Египет, където процъфтявал монашеският живот*.

Тук при един архимандрит Порфирий той намерил събрани много богословски творения, в изучаването на които прекарал цяла година, упражнявайки се в същото време в постнически подвизи. В Египет Василий наблюдавал живота на знаменитите съвременни на него подвижници - светите Пахомий, който живеел в Тиваида, Макарий старши и Макарий Александрийски, Пафнутий, Павел и други. От Египет той отишъл в Палестина, Сирия и Месопотамия, за да огледа светите места и да се запознае с живота на тамошните подвижници. Но по пътя към Палестина се отбил в Атина и тук имал събеседване със своя предишен наставник Евул, както и спорове за истинната вяра и с други гръцки философи.

** Египет отдавна бил място, където бил особено развит християнският подвижнически живот. Там имало и голямо множество християнски учени*

Желаейки да обърне своя учител към истинната вяра и с това да му заплати за доброто, което сам е получил от него, Василий започнал да го търси из целия град. Дълго не могъл да го намери, но накрая се срещнал с него извън градските стени, когато Евул беседвал с други философи за някакъв важен предмет. Като се заслушал в спора, без да открива името си, той влязъл в разговор и веднага разрешил затруднителния въпрос, и от своя страна задал нов въпрос на учителя си. Когато слушателите недоумявали кой би могъл така да отговаря и да възразява на знаменития Евул, последният казал:

- Това е или някой бог, или Василий.

Като го познал, Евул отпуснал своите приятели и ученици, а сам довел Василий в дома си и прекарвали в беседа цели три дни почти без да вкусват храна. Евул го попитал в какво, според него, се състои главното достойнство на философията.

- Същността на философията - отговорил Василий - се състои в това, че тя дава на човека памет за смъртта.

При това той посочвал на Евул нетрайността на този свят и всичките му утехи, които отначало изглеждат наистина сладки, но затова после стават твърде горчиви за този, който прекалено силно е успял да се привърже към тях.

- Наред с тези утехи - говорел Василий - има утешения от друг род, от небесен произход. Не е възможно в едно и също време да се ползваме и от едните, и от другите - "никой не може да слугува на двама господари", - но ние все пак, доколкото е възможно за хора, привързани към житейското, раздробяваме хляба на истинното познание и този, който, дори и по своя вина, се е лишил от одеждата на добродетелите, въвеждаме под покрива на добрите дела, жалейки го, както жалим някой гол човек на улицата.

След това Василий започнал да говори на Евул за силата на покаянието, описвайки веднъж видените от него изображения на добродетелта и порока, които едно след друго привличат човека към себе си, и изображение на покаянието, около което, като негови дъщери, стоят различни добродетели.

- Но ние, Евул, няма защо да прибъгваме към такива изкуствени средства за убеждение. Ние владеем самата истина, която може да постигне всеки, който искрено се стреми към нея. А именно, ние вярваме, че някога ще възкръснем - едни за вечен живот, а други за вечно мъчение и посрамване. Ясно ни говорят за това пророците: Исаия, Иеремия, Даниил и Давид, и божественият апостол Павел, а също и Самият призоваващ ни към покаяние Господ, Който е намерил изгубената овца, и Който прегръща с любов връщащия се с разкаяние блуден син, целува го, украсява го със светла одежда и пръстен и прави пир за него. Той дава еднаква награда на дошлите в единадесетия час и на тези,

които са претърпели теготата на деня и жегата. Той дава на нас, каещите се и раждащи се от вода и Дух, онова, “което око не е виждало, ухо не е чувало и човеку на ум не е идвало това, що Бог е приготвил за ония, които Го обичат”.

Когато Василий накратко предал на Евул историята на домостроителството на нашето спасение, започвайки от Адамовото грехопадение и завършвайки с учението за Христа Изкупителя, Евул възкликнал:

- О, явен от небето Василий! Чрез тебе аз вярвам в Един Бог Отец Вседържител, Творец на всичко, и чакам възкресение на мъртвите и живот в бъдещия век, Амин. Ето ти и доказателство за моята вяра в Бога: останалото време от живота си ще прекарам с тебе, а сега желая раждане от вода и Дух.

Тогава Василий казал:

- Благословен Бог наш отсега и довека, Който озари със светлината на истината твоя ум, и те приведе от крайно заблуждение към познание на Своята любов. Ако искаш - както ти каза - да живееш с мене, аз ще ти обясня по какъв начин да се грижим за нашето спасение, избавяйки се от мрежите на тукашния живот. Ще продадем всичкото си имение и ще раздадем парите на бедните, а сами ще отидем в светия град да видим тамошните чудеса*; там още повече ще се укрепим във вярата.

Така, като раздали всичкото си имение на нуждаещите се и си купили бели дрехи, каквито се изисквало да имат приемащите кръщение**, те тръгнали за Иерусалим и по пътя обръщали много хора към истинната вяра.

Като стигнали до Антиохия***, те влезли в една странноприемница. Синът на съдържателя Филоксен в това време седял при вратите и бил много огорчен. Бидейки ученик

на софиста Ливаний, той взел от него някои стихотворения на Омир****, за да ги предаде в ораторска реч, но той не можел да направи това, и намирайки се в такова затруднение, много скърбял. Василий, като го видял да тъгува, го попитал:

- Защо скърбиш, млади човече?

Филоксен казал:

- И да ти кажа за причината за моята скръб, каква полза ще имаш от това?

Когато Василий настоявал на своето и обещал, че младежът ненапразно ще му открие причината за своята скръб, тогава последният му казал и за софиста, и за стиховете, добавяйки, че скърби, задето не умее ясно да предаде смисъла на тези стихове. Василий, като взел стиховете, започнал да ги тълкува, предавайки ги в проста реч; а младежът, удивлявайки и радвайки се, го молел да му напише този превод. Тогава Василий написал превода на тези Омирови стихове по три различни начина и младежът, като взел превода с радост, отишъл сутринта с тях при своя учител Ливаний. Като ги прочел, Ливаний се удивил и казал:

- Кълна се в Божествения промисъл, че сред нашите философи няма никой, който би могъл да даде такава тълкувание! Кой ти написа това, Филоксен?

Младежът казал:

- В моя дом има един странник, който ми написа това тълкувание много бързо и без никакви затруднения.

** Тоест различните забележителности, например Христовия гроб, Голгота и т. н.*

*** Както и сега, така и в древността, новокръстените, в знак на полученото от тях очистване от греховете, се обличали в*

бели дрехи.

*** Тук се има предвид Антиохия Сирийска, на река Оронт, наречена Велика.

****Омир - гръцки поет, живял в IX в. преди Р. Хр. и написал поемите "Илиада" и "Одисея".

Ливаний веднага побързал към странноприемницата, за да види този странник; като видял тук Василий и Евул, се удивил на неочакваното им пристигане и им се зарадвал. Помолил ги да отседнат в дома му и когато дошли при него, им предложил разкошна трапеза. Но те по обичая си, като вкусили хляб и вода, въздали благодарност на Бога, подателя на всички блага. След това Ливаний започнал да им задава различни софистични въпроси, а те му предложили слово за християнската вяра. Ливаний внимателно ги изслушал и казал, че още не е дошло време за приемането на това слово и че ако такава е волята на Божествения Промисъл, никой не може да се противи на християнското учение.

- Ти много би ме задължил, Василий - завършил той, - ако не ми откажеш да изложиш своето учение за полза на учениците, намиращи се при мене.

Скоро се събрали учениците на Ливаний и **Василий започнал да ги учи да придобият душевна чистота, телесно безстрастие, скромна походка, тиха реч, скромно слово, умереност в храната и питието, мълчание пред старшите, внимателност към думите на мъдрите, послушание към началниците, нелицемерна любов към равните на себе си и по-ниско стоящите, да се отдалечават от злите, страстните и привързаните към плътските удоволствия, да говорят по-малко и повече да слушат и да вникват, да не бъдат безразсъдни в думите си и многословни, да не се надсмиват дръзко над**

другите, да се украсяват със срамежливост, да не влизат в беседи с безнравствени жени, да навеждат очите си надолу, а душата си да обръщат нагоре, да избягват споровете, да не търсят учителство и да не смятат за нищо почестите на този свят. Ако някой направи нещо за полза на ближния, нека очаква награда от Бога и вечно въздаяние от Иисуса Христа, нашия Господ. Така говорил Василий на учениците на Ливаний и те с голямо удивление го слушали и след това заедно с Евул отново тръгнал на път.

Когато стигнали в Иерусалим и обходили с вяра и любов всички свети места, като се помолили там на Единия Създател на всичко, Бога, те се явили при Максим*, епископа на този град, и го помолили да ги кръсти в Йордан.

** Максим III - патриарх Иерусалимски - от 333 до 350 г.*

Епископът, като видял голямата им вяра, изпълнил молбата им: взел своите клирици и заедно с Василий и Евул се отправил към Йордан. Когато спрели на брега, Василий паднал на земята и със сълзи молел Бога да Му яви някакво знамение за укрепяване на вярата му. След това с трепет станал, свалил дрехите си, а заедно с тях "отхвърлил и ветхия човек"*, и като влязъл във водата, се молел. Когато светителят се приближил, за да го кръсти, внезапно върху тях паднала огнена мълния и излезлият от мълнията гълъб се потопил в Йордан и, като раздвижил водата, отлетял на небето**. Стоящите на брега, като видели това, се разтреперили и прославили Бога. Като приел кръщение, Василий излязъл от водата и епископът, удивлявайки се на любовта му към Бога, го облякъл в одеждата на Христовото възкресение, прочитайки при това молитва. Той кръстил и Евул и след това помазал и двамата с миро и ги причастил с Божествените Дарове.

** Тоест освободил се от наследствения прародителски грях (Еф. 4:22).*

*** Това чудо напомняло слизането на Светия Дух във вид на гълъб върху кръстилия се в Иордан Христа Спасителя.*

Като се върнали в светия град, Василий и Евул прекарали там една година. След това отишли в Антиохия, където Василий бил поставен от архиепископ Мелетий за дякон и след това се занимавал с изясняване на Писанието*.

** На свети Василий Велики принадлежат много съчинения. Както всички действия на свети Василий се отличаваха с необикновено величие и значимост, така и всичките му съчинения носят същия характер на християнска висота и величие. В своите съчинения той се явява и проповедник, и догматист-полемик и тълкувател на Священото Писание, и учител на нравствеността и благочестието, и накрая, устроител на църковното богослужение. От неговите беседи, по сила и вдъхновение, за най-добри се смятат: "Против лихварите", "Против пиянството и разкоша", "За славата", "За глада". В писмата си свети Василий живо изобразява събитията от своето време; много от писмата му съдържат превъзходни наставления за любовта, кротостта и прощаването на обидите, за възпитанието на децата, против скъперничеството и гордостта на богатите, против лъжливата клетва или духовни съвети към монасите. Той се явява като догматист и полемик с трите си книги, написани против арианския лъжеучител Евномий, в съчиненията против Савелий и аномеите за божеството на Светия Дух. Освен това той, Василий Велики, написал отделна книга за Светия Дух против Аетий, чийто ревностен защитник бил и Евномий. Към догматическите му съчинения се отнасят и някои беседи и писма. Като тълкувател на Священото Писание той придобил особена известност с десетте беседи върху "Шестоднев",*

където се проявил като познавач не само на Словото Божие, но и на философията и естествознанието. Известни са и неговите беседи върху псалмите и върху 26 глави от книгата на пророк Исаия. Беседите, както върху "Шестоднев", така и върху псалмите, били произнасяни в храма, и затова в тях се съдържат увещания, утешения и поучения. Към каноническите съчинения се отнасят посланията на свети Василий Велики към някои епископи. Свети Григорий Богослов изказва следния отзив за творенията му: "Навсякъде една и съща най-велика наслада - това са писанията и творенията на Василий. След него писателите нямат нужда от друго богатство, освен неговите писания." "Който иска да бъде отличен граждански оратор - казва ученият патриарх Фотий, - не му е нужен нито Демостен, нито Платон, ако вече е приел за образец за себе си и изучава словата на Василий. Във всичките си слова свети Василий е превъзходен. Той особено добре владее чистия, изящен и величествен език; в реда на мислите той заема първо място. Той съчетава убедителността с приятност и яснота." Свети Григорий Богослов казва следното за познанията и писанията на свети Василий: "Кой повече от Василий се е просветил със светлината на знанието, прозрял е в дълбочината на Духа и с Бога е изследвал всичко, което се знае за Бога? У Василий с красотата била добродетелта, с величието - богословието, с вървенето - непрестанният стремеж и възлизане към Бога, със силата - сеенето и раздаването на словото. И затова мога да кажа: "гласът му се разнесе по цялата земя, и думите му - до краищата на вселената", което свети Павел е казал за апостолите (Рим. 10:18) - Когато държа в ръцете си неговия "Шестоднев" и го произнасям устно: тогава беседвам с Твореца, постигам законите на творението и се удивлявам на Твореца повече, отколкото преди - имайки за наставник единствено зрението. Когато имам пред себе си неговите изобличителни слова срещу лъжеучителите: тогава виждам

содомския огън, в който се изпепеляват лукавите и беззаконни езици. Когато чета словата за Духа: тогава намирам отново Бога, Когото имам, и чувствам в себе си дръзновение да говоря за истината, възлизайки по стъпалата на неговото Богословие и съзерцание. Когато чета другите му тълкувания, които той обяснява и за слабовиждащите хора: тогава се убеждавам да не се спирам единствено на буквата и да не гледам само на повърхността, но да се простирам по-надалече, да навлизам от една дълбочина в друга, призовавайки бездна от бездната и придобивайки светлина чрез светлината, докато не достигна висшия смисъл. Когато се заема с неговите похвали на подвижниците: тогава забравям тялото, беседвам с възхваляваните, подбуждам се към подвиг. Когато чета неговите нравствени и деятелни слова: тогава се очиствам в душата и тялото, ставам благоугоден храм на Бога, орган, в който удря Духът, песнословец на Божиата слава и Божието могъщество, и чрез това се преобразявам, благоустроявам се, от един човек ставам друг, изменям се с Божествено изменене." (Надгробно слово на Григорий Богослов за свети Василий.)

Не много време след това той заедно с Евул тръгнал в своето отечество, Кападокия. Когато се приближавали към град Кесария, на архиепископа на града, Леонтий, било известно в съновидение за пристигането им, и му било казано, че Василий след време ще бъде архиепископ на този град. Затова архиепископът извикал своя архидякон и няколко почетни клирици и ги изпратил на източните врати на града, като им заповядал да доведат при него с почит двамата странници, които ще срещнат там. Те отишли и като срещнали Василий и Евул, когато последните влизали в града, ги отвели при архиепископа; той, като ги погледнал, се удивил, защото именно тях бил видял в съновидението - и прославил Бога. Като ги попитал откъде идват и как се казват, и узнал имената

им, той заповядал да ги отведат на трапезата и да ги нагостят, а сам събрал своя клир и почетни граждани и им разказал всичко, което му било известно във видение от Бога за Василий. Тогава клирът в един глас рекъл:

- Тъй като за добродетелния ти живот Бог ти е посочил наследник на твоя престол, то постъпи с него както ти е угодно; защото наистина е достоен за всяко уважение човекът, когото Божиата воля посочва направо.

След това архиепископът извикал при себе си Василий и Евул и започнал да разсъждава с тях върху Писанието, желаейки да узнае доколко го разбират. Слушайки словата им, той се удивлявал на дълбочината на тяхната премъдрост и като ги оставил в дома си, се отнасял към тях с особена почит. А Василий, пребивавайки в Кесария, водел такъв живот, на какъвто се научил от многото подвижници, когато пътешествал из Египет, Палестина, Сирия и Месопотамия. Така, подражавайки на живота им, той бил добър монах, и архиепископът на Кесария, Евсевий, го поставил за презвитер и ръководител на монасите в Кесария. Като приел сана на презвитер, свети Василий посвещавал всичкото си време на трудовете на това служение, така че се отказал дори от преписката с предишните си приятели*.

** Едно от най-важните му занимания по това време било проповядването на словото Божие. Той често проповядвал не само всекидневно, но и по два пъти на ден, сутрин и вечер. Понякога след проповед в една църква отивал да проповядва в друга. В своите поучения свети Василий живо и убедително за ума и сърцето разкривал красотата на християнските добродетели и изобличавал гнусотата на пороците; предлагал подбуди за стремеж към добродетелите и отдалечаване от пороците, и на всички посочвал пътя към достигане на съвършенство, тъй като сам бил опитен подвижник. Самите му*

тълкувания са насочени преди всичко към духовно поучение на слушателите му. Обяснява ли историята на сътворението на света - той си поставя за цел, първо, да покаже, че "светът е училище за Богопознание" (беседа I върху "Шестоднев"), и чрез това да събуди у своите слушатели благоговение към премъдростта и благостта на Твореца, разкриващи се в Неговите творения, малки и големи, прекрасни, разнообразни, неизброими. Второ, той иска да покаже как природата винаги учи човека на добър, нравствен живот. Начинът на живот, свойствата, навиците на четириногите животни, на птиците, рибите, влечугите и всичко останало - дори на едnodневната трева, - му дава повод за извличане на поучителни уроци за господаря на земята - човека. Обяснява ли книгата на псалмите, която, според неговия израз, съвместява в себе си всичко, което е полезно в другите: и пророчества, и история, и поучение - той преди всичко прилага изреченията на Псалмопевеца към живота и дейността на християнина.

Грижата за монасите, събрани от него, проповядването на словото Божие и другите пастирски грижи не му позволявали да се отвлича със странични занимания. При това на новото поприще той придобил такова уважение, с каквото не се ползвал и самият архиепископ, още недостатъчно опитен в църковните дела, тъй като той бил избран на Кесарийския престол от оглашените. Но едва изминала година от началото на неговото презвитерство, и епископ Евсевий започнал, поради човешка немощ, да завижда и да проявява недоброжелателност към Василий. Свети Василий узнал за това и като не желал да бъде предмет на завист, се отдалечил в Понтийската пустиня*.

* Понт - област в Мала Азия, на южния бряг на Черно море, недалече от Неокесария. Понтийската пустиня била безплодна и климатът ѝ съвсем не бил благоприятен за здравето. Къщата, в която живеел Василий тук, нямала нито здрави

врати, нито истинско огнище, нито покрив. На трапезата се давало, наистина, някакво топло ядене, но, по думите на свети Григорий Богослов, с такъв хляб, по който, поради изключителната му твърдост, зъбите отначало се хлъзгали. Освен общите молитви, четенето на Священото Писание и научните трудове, светите Василий и Григорий, и другите живеещи там монаси сами се занимавали с носене на дърва, дялане на камъни, отглеждане на зеленчуци и сами теглели тежка каруца с тор.

Там той се установил на река Ирис - в местността, в която преди него се уединили майка му Емелия и сестра му Макрина и която им принадлежала. Тук Макрина устроила манастир. Близко до него, в подножието на високата планина, покрита с гъста гора и оросявана от хладни и бистри води, се заселил Василий. Пустинята му била така приятна с несмущаваното си безмълвие, че той предполагал, че тук ще завърши дните си. Тук той подражавал на подвизите на онези велики мъже, които видял в Сирия и Египет. Подвизавал се в крайни лишения, имайки за покритие една-единствена дреха - срачица и мантия; носел и власеница, но само нощем, за да не го вижда никой; хранел се с хляб и вода, подправяйки тази оскъдна храна със сол и корени. От строгото въздържание той станал много бледен и слаб и стигнал до крайно изнемогване. Никога не влизал в баня и не палел огън. Но свети Василий не живеел сам за себе си: той събрал общежитие от монаси; с писмата си привлякъл в пустинята и своя приятел Григорий.

В своето уединение те двамата вършели всичко заедно; заедно се молели; заедно **оставили четенето на светски книги, за което преди губели много време, и започнали да се занимават единствено със Священото Писание. Желаяйки да го изучат по-добре, те четели съчиненията на живелите преди тях отци и църковни писатели.** Тук двамата подвижници, ръководени от Светия Дух, написали

уставите на монашеското общежитие, от които монасите от Източната Църква се ръководят и днес*.

** Тези правила служели и служат за ръководство на живота на монасите от целия Изток. Свети Василий установява за монасите задължението за непрекословно послушание на настоятеля, предписва им да бъдат гостоприемни по отношение на странниците, въпреки че забранява да им се дава особена храна. **Пост, молитва и постоянен труд** - ето с какво трябва да се занимават монасите, според правилата на свети Василий, при което те не бива да забравят и заобикалящите ги нещастни и болни хора, нуждаещи се от грижи.*

По отношение на телесния живот те намирали удоволствие в търпението; работели със собствените си ръце, като носели дърва, дялали камъни, садели и поливали дървета, прекарвали тор и пренасяли тежести, така че на ръцете им дълго оставали мазоли. Жилището им нямало нито покрив, нито врати; там никога нямало нито огън, нито дим. Хлябът, който ядели, бил толкова сух и лошо изпечен, че едва можел да се дъвче.

Но настъпило време, когато и двамата трябвало да напуснат пустинята, тъй като услугите им били необходими на Църквата, която по това време била смущавана от еретици. Свети Григорий бил взет в Назианз на помощ на православните от своя баща Григорий, вече стар човек, и поради това нямаш сили да се бори с еретиците; свети Василий бил уговорен от Кесарийския архиепископ Евсевий, който се помирил с него в писмо и го молел да помогне на Църквата, срещу която се опълчили арианите*, да се върне при него. Блаженият Василий, виждайки нуждите на Църквата и предпочитайки нейната полза пред пустинническият живот, оставил уединението и дошъл в Кесария, където много се потрудил, със слова и съчинения ограждайки православната

вяра от ереста.

** Еретиците ариани учели, че Христос бил сътворено същество, нямащо една и съща природа с Бог Отец, което не е вечносъществуващо. Тази ерес получила името си от презвитера на Александрийската църква Арий, който започнал да проповядва тези мисли в 319 г.*

Когато архиепископ Евсевий се преставил, предавайки духа си на Бога, на архиепископския престол бил възведен и посветен от събора на епископите Василий. Сред тези епископи бил и престарелият Григорий, бащата на Григорий Назианзин. Бидейки слаб и уморен от старостта, той заповядал да го изпратят в Кесария, за да убеди свети Василий да приеме архиепископството и да възпрепятства възвеждането на престола на някого от арианите.

Свети Василий успешно управлявал Христовата Църква, своя брат Петър посветил за презвитер, за да му помага в трудовете по делата на Църквата, а впоследствие го поставил за епископ на град Севастия (*град в Кападокия, бел. ред.*). По това време майка им, блажената Емелия, отишла при Господа, след като преживяла повече от 90 години.

След известно време блаженият Василий молел Бога да просвети разума му да може да извършва принасянето на безкръвната жертва на Бога със свои собствени думи и да му бъде изпратена благодатта на Светия Дух за това*.

** Прокъл, архиепископ Константинополски (в средата на V век) казва, че свети Василий съставил по-кратка литургия. Затова той съкратил обичайните обществени молитви, като в същото време разширил молитвите на свещенослужителите. - Освен литургията, той съставил: а) молитва преди Свето Причастие: "Зная, Господи, че недостойно се причастявам..." б) молитви в навечерието на Петдесетница и в) заклинателна*

молитва над бесновати.

След шест дни, когато светият, стоейки пред престола в храма, започнал да извършва предложението на хляба и чашата, във видение му се явил Сам Господ с апостолите и казал:

- По твоята молба, нека устата ти се изпълнят с хвала, за да можеш да извършваш безкръвното служение, произнасяйки свои молитвословия.

След това той започнал да произнася и да записва следните слова: "Да се изпълнят устата ми с хваление, за да възпея Твоята слава", "Господи Боже наш, Който си ни създал и въвел в този живот" и други молитви от светата литургия. След завършването на молитвите той издигнал хляба, молейки се усърдно с такива думи: "Чуй, Господи Иисусе Христе, Боже наш, от Твоето свято жилище и от Престола на славата на Твоето царство и ела, за да ни осветиш, Ти, Който седиш горе заедно с Отца и невидимо пребиваваш тук с нас; и ни преподай с Твоята вседържаща ръка Твоето пречисто Тяло и честна Кръв, и чрез нас на всички хора" (*Молитва от литургията на свети Василий Велики, бел.ред.*).

Когато светителят извършвал това, Евул и висшите клирици видели небесна светлина, озаряваща олтара и светителя, и светли мъже в бели ризи, които го обкръжавали. Обзел ги голям ужас и те паднали ничком, проливайки сълзи и прославяйки Бога.

По това време свети Василий повикал майстор златар и му поръчал да направи гълъб от чисто злато - като гълъба, който се явил над Йордан - и го поставил над светия престол, за да охранява Божествените Тайни.

Господ Бог още приживе засвидетелствал светостта на

Василий с някои чудесни знамения. Веднъж, когато извършвал божествена служба, един евреин, желаейки да узнае в какво се състоят светите тайни, се присъединил към другите вярващи, като християнин, и като влязъл в църквата, видял, че свети Василий държи в ръцете си младенец и го раздробява на части. Когато вярващите започнали да се причастяват от ръцете на светеца, се приближил и евреинът, и светителят му подал, както и на другите вярващи, частица от светите дарове. Като ги приел в ръце, евреинът видял, че това действително била плът, а когато пристъпил към чашата, видял, че в нея действително имало кръв. Той скрил остатъка от светото причастие и като се върнал у дома, го показал на жена си и разказал за всичко, което видял с очите си. Като повярвал, че християнското тайнство е действително страшно и славно, на сутринта той отишъл при блажения Василий и го умолявал да го удостои със свето кръщение. Светецът, като въздал благодарност на Бога, веднага кръстил евреина с цялото му семейство.

Когато веднъж вървял по пътя, някаква бедна жена, обидена от един началник, паднала в нозете му, умолявайки го да напише за нея на началника, като човек, когото той много уважавал. Светецът взел пергамент и написал на началника следното: "Тази бедна жена дойде при мене и каза, че моето писмо има голямо значение за тебе. Ако е така, докажи това на дело и прояви милост към нея." Като написал тези думи, светецът дал пергамента на бедната жена, а тя го занесла на началника си. Като прочел писмото, той написал в отговор на светеца следното: "Съгласно твоето писмо, свети отче, аз бих искал да проявя милост към тази жена, но не мога да направя това, защото тя подлежи на общонароден данък." Светецът отново му написал следното: "Добре е, ако си искал и не си могъл да го направиш; но ако си могъл, а не си поискал, то Бог ще постави самия тебе в числото на нуждаещите се, така че

няма да можеш да направиш това, което искаш." Тези думи на светителя скоро се сбъднали: след не много време царят се разгневил на този началник, защото узнал, че той причинява големи притеснения на народа, и го оковал във вериги, за да заплати на всички, които е обидил. От затвора началникът изпратил молба до свети Василий да се съжали над него и със своето ходатайство да умилистави царя. Светият побързал да помоли царя за него и след шест дни бил издаден указ, освобождаващ началника от осъждане. Началникът, като видял колко милостив е светецът към него, побързал да му благодари, а на споменатата бедна жена дал от своето имение двойно повече от това, което взел от нея.

Докато Божият угодник мъжествено се борел в Кесария Кападокийска за светата Христова вяра*, цар Юлиан Отстъпник, богохулник и жесток гонител на християните, като се похвалил с това, че ще погуби християните**, отишъл на война с персите. Свети Василий тогава се молел в църквата пред иконата на Пресвета Богородица, в нозете на Която има изображение и на свети великомъченик Меркурий във вид на воин с копие***. **Свети Василий молел Бог да не допусне гонителят и мъчителят на християните Юлиан да се върне жив от Персийската война. И ето, той видял, че образът на свети Меркурий, стоящ близо до Пресвета Богородица, се изменил, и изображението на мъченика за известно време станало невидимо. Не след дълго мъченикът отново се показал, но с окървавено копие. В същото време Юлиан бил пронизан от светия мъченик Меркурий, изпратен от Пречистата Богородица да погуби Божия враг.**

* "Ако не беше Василий - казва църковният историк Созомен, - то ереста на Евномий би се разпространила до Тавър, и ереста на Аполинарий - от Тавър до Египет."

*** Юлиан Отстъпник царувал от 361 до 363 г. Като станал император, той отстъпил от християнската вяра и си поставил за задача на своя живот възстановяването на езичеството; поради което и се нарича Отстъпник.*

**** Свети Меркурий воин пострадал с мъченическа смърт в Кесария Кападокийска. Паметта му се чества на [07.12 - 24 ноември по православния календар](#).*

Свети Василий Велики имал и друг благодатен дар. Когато възнасял светите дарове по време на литургията, златният гълъб с божествените дарове, висящ над светия престол, движен от Божията сила, потрепервал три пъти. Веднъж, когато той служел и възнасял светите дарове, обичайното знамение с гълъба, с което се показвало слизането на Светия Дух, го нямало. Когато свети Василий размислял за причината, видял, че един от дяконите, държащи рипидите*, гледал към една жена, стояща в църквата. Свети Василий заповядал на този дякон да отстъпи от светия жертвеник и му назначил епитимия - седем дни да пости и да се моли, да прекарва цели нощи без сън в молитва и да раздава милостиня на бедните от своето имение. **Оттогава свети Василий заповядал да устроят в църквата пред олтара завеса и преграда, за да не може нито една жена да гледа в олтара по време на извършването на божествена служба;** непослушните заповядвал да извеждат от църквата и ги отлъчвал от свето причастие**.

** Рипида - ветрило за прогонване на мухи. Това са металически кръгове, закрепени на достатъчно дълги ръкохватки, с изображение на шестокрили серафими. С тях дяконите при архиерейско служение веят над светите дарове, за да не падне в тях някое насекомо; наред с това рипидите напомнят, че при свещенодействието на литургията присъстват и служат заедно с нас свети ангели. Рипидите се*

използват при архиерейско служение; при служението на свещеник са заменени от покровец.

**** Завесите били поставени пред това отделение на храма, където стояли жените; тези завеси се спускали по време на извършването на тайнството Евхаристия, и на жените, под заплахата за изгонване от храма, било забранено в това време да ги повдигат. **Олтарът бил отделен от останалото пространство на църквата от права решетка, която впоследствие се превърнала в сегашния иконостас.****

Когато свети Василий бил епископ, Христовата Църква била смущавана от цар Валент, заслепен от арианската ерес. Той свалил много православни епископи от техните престоли и възвел ариани, а други, малодушни и боязливи, заставил да се присъединят към неговата ерес. Той се гневял и се измъчвал вътрешно, виждайки, че свети Василий безстрашно стои на престола, като непоколебим стълб на своята вяра, и подкрепя и увещава другите да се гнусят от арианството, като ненавистно на Бога лъжеучение. Обхождайки своите владения и силно притеснявайки православните навсякъде, царят, по пътя към Антиохия, пристигнал в Кесария Кападокийска и тук започнал да употребява всички мерки, за да го склони на страната на арианството. Той внушил на своите военачалници, велможи и съветници, къде с молби и обещания, къде със заплахи, да накарат Василий да изпълни желанието на царя. И царските съмишленици настойчиво убеждавали царя към това; освен това някои благородни жени, ползващи се с разположението на царя, започнали да изпращат своите евнуси при светеца, като настойчиво го съветвали да мисли еднакво с царя. Но никой не могъл да го застави да отпадне от православието. Накрая епархът Модест* извикал свети Василий при себе си и след като не бил в състояние да го склони с коварни обещания да се откаже от православието,

започнал с ярост да го заплашва с отнемане на имуществото, изгонване и смърт.

** Епархът Модест бил управител на целия Изток и в същото време началник на преторианците или царската гвардия.*

На заплахите светецът дръзновено отговарял:

- Ако ми отнемеш имението, и себе си няма да обогатиш, и мене няма да направиш беден. Предполагам, че не са ти нужни моите вехти дрехи и няколкото книги, в които се състои всичкото ми богатство. За мене няма заточение, защото не съм свързан с място, и това място, на което живея сега, не е мое, и всяко, на което ме изпратят, ще бъде мое. По-добре е да се каже: навсякъде, където и да бъда, "преселник и пришълец", мястото е Божие. А какво могат да ми направят мъченията? - аз съм толкова слаб, че още първият удар може да ме повали. Смъртта за мене е благодееяние: тя по-скоро ще ме отведе при Бога, за Когото живея и се трудя, и към Когото отдавна се стремя.

Изумен от тези думи, управителят казал на Василий:

- Никой досега не е говорил толкова дръзновено с мене!

- Да - отговорил светителят, - защото преди не ти се е случвало да говориш с епископ. **Във всичко друго ние показваме кротост и смирение, но когато става дума за Бога и дръзват да въстават против Него, тогава ние пренебрегваме всичко останало и гледаме само към Него Единия; тогава огънят, мечът, зверовете и желязото, стържещо тялото, по-скоро ни радват, отколкото да ни плашат.**

Съобщавайки на царя за непреклонността и неустрашимостта на свети Василий, Модест казал:

- Царю, ние сме победени от настоятеля на Църквата. Този мъж стои по-високо от заплахите, по-твърд е от доводите, по-силен от убежденията.

След това царят забранил да тревожат светия и макар че не приел общение с него, срамувайки се да покаже, че се е променил, започнал да търси по-благоприлично оправдание.

Настъпил празникът Богоявление Господне. Царят със своята свита влязъл в църквата, където служел Василий, и заставайки сред народа, искал да покаже, че се присъединява към Църквата. Вглеждайки се в благолепието и църковния ред и вслушвайки се в пеенето и молитвите на верните, царят се удивлявал, казвайки, че в своите ариански църкви никога не е виждал такъв порядък и благолепие. Свети Василий, като се приближил към царя, започнал да го поучава от Свещеното Писание; слушател на тази беседа бил и Григорий Назианзин, който случайно бил там и писал за това. Оттогава царят започнал да се отнася по-добре към Василий. Но като си отишъл в Антиохия, той отново се разгневил против него, подтикнат от зли хора, на чиито доноси повярвал, и поради това го осъдил на изгнание. **Когато царят искал да подпише тази присъда, престолът, на който седял, се разклатил и тръстиковото перо, с което трябвало да се подпише, се счупило. Царят взел друго перо, но и с него се случило същото; така станало и с третото. След това ръката му затреперила и го обзел страх; като видял в това Божията сила, царят скъсал пергамента.** Но враговете на православието отново започнали да настояват пред царя да не го оставя в покой, и от царя бил изпратен един сановник, на име Анастасий, за да го доведе в Антиохия. Когато този сановник дошъл в Кесария и му съобщил за заповедта на царя, светецът отговорил:

- Аз, сине мой, преди известно време узнах, че царят,

вслушвайки се в съвета на неразумни хора, счупил три пера, желаейки да подпише указа за моето заточение и чрез това да помрачи истината. **Безчувствените пера удържали неговата неудържима стремителност, съгласявайки се по-добре да се счупят, отколкото да послужат за оръдие на несправедлива присъда.**

Доведен в Антиохия, свети Василий застанал пред съда на епарха и на въпроса, защо не се придържа към тази вяра, която изповядва царят, отговорил:

- Никога да не бъде това: да се отклоня от истинната християнска вяра и да стана последовател на нечестивото арианско учение; защото от отците съм наследил вярата в единосъщието*, която изповядвам и прославям.

** Тоест, че Син Божий е единосъщен на Бога - Отца и равен на Него.*

Съдията го заплашил със смърт, но светият отговорил:

- И какво? Нека пострадам за истината и се освободя от телесните вериги; аз отдавна желая това, стига вие да не измените на обещанието си.

Епархът съобщил на царя, че той не се бои от заплахите, че не могат да изменят убежденията му, и сърцето му е непреклонно и твърдо. Царят пламнал от гняв и замислил как да го погуби. Но в същото време синът на царя внезапно заболял и лекарите вече му предричали смърт. Майка му дошла при царя и с раздразнение му казала:

- Понеже ти вярваш неправилно и гониш Божия архиерей, затова и момчето умира.

Като чул това, Валент повикал светия и му казал:

- Ако учението на твоята вяра е угодно на Бога, то изцели

сина ми с молитвите си!

Светецът отговорил:

- О, царю! Ако ти се обърнеш към православната вяра и дадеш покой на църквите, синът ти ще остане жив.

Когато царят обещал да изпълни това, свети Василий се обърнал към Бога с молитва и Господ изпратил на царския син облекчение в болестта. След това светителят бил изпратен с почести на своя престол. Арианите, като разбрали, се разпалили от завист и злоба и казали на царя:

- И ние бихме могли да направим това!

Те отново прелъстили царя и той не им попречил да извършат кръщение над сина му. Но когато арианите взели царския син, за да го кръстят, той на часа умрял в ръцете им. Това видял със собствените си очи споменатият Анастасий и разказал за него на цар Валентиниан, царуващ на Запад, брат на източния цар. Валентиниан се удивил на това чудо и прославил Бога, а на свети Василий чрез Анастасий изпратил големи дарове, които, като получил, построил болници в градовете на своята епархия, и там приютил много немощни и бедни.

Блаженият Григорий Назианзин съобщава още, че свети Василий изцелил с молитва от тежка болест и епарха Модест, който бил така суров към светеца, когато той в болестта си със смирение търсел помощ от неговите свети молитви.

След като минало известно време, на мястото на Модест бил поставен за епарх родственик на царя на име Евсевий. В Кесария по това време живеела една вдовица - млада, богата и много красива, на име Вестиана, дъщеря на Аракс, който бил член на сената. Епархът искал насила да я омъжи за един сановник, а тя, бидейки целомъдрена и желаейки да запази

чистотата на вдовството си неопетнена, за слава Божия, не искала да се омъжва. Когато узнала, че искат да я грабнат насила и да я принудат да встъпи в брак, побягнала в църквата и паднала в нозете на Божия архиерей, свети Василий. Той я взел под своя защита и не искал да я даде на дошлите за нея хора, след това тайно я изпратил в девически манастир, при своята сестра, преподобна Макрина*. Епархът се разгневил на блажения Василий и изпратил войници да вземат вдовицата от църквата насила, а когато не била намерена там, заповядал да я търсят в спалнята на светеца. Епархът, бидейки безнравствен, мислел, че свети Василий я е задържал при себе си с греховни намерения и я е скрил в спалнята си. Но като не я намерил никъде, той го повикал, яростно го ругаел и заплашвал да го подложи на мъчения, ако не му предаде вдовицата. Но свети Василий се показал готов на мъки.

- Ако заповядаш да стържат тялото ми с желязо - казал той, - с това ще излекуваш черния ми дроб, който, както виждаш, много ме безпокои**.

** На църквите в древността, от времето на Константин Велики, било предоставено така нареченото право на убежище: невинно преследваните се скривали в тях и така началството имало възможност да се убеди в тяхната невинност.*

*** Василий Велики бил с много крехко здраве и често напълно се лишавал от телесни сили. "Непрестанните и силни трески - писал той - така са изнурили тялото ми, че съм станал подобен на паяжина. Всеки път за мене е непроходим, всяко духане на вятър е по-опасно, отколкото морското вълнение за плувците... При мене болестите следват една след друга."*

В това време гражданите, като узнали за случилото се, всички - не само мъже, но и жени - се устремили към двореца

на епарха с оръжие и тояги, възнамерявайки да го убият заради светия отец и свой пастир. И ако свети Василий не успокоил народа, епархът би бил убит. Последният, като видял народното вълнение, силно се изплашил и отпуснал светеца невредим и свободен.

Еладий, очевидец на чудесата на свети Василий и негов приемник на епископския престол, мъж добродетелен и свят, разказал следното. Един православен сенатор, на име Протерий, възнамерявал да даде дъщеря си да служи на Бога в един от манастирите; но дяволът, исконен ненавистник на доброто, възбудил у един от слугите на Протерий страст към нея. Виждайки неосъществимостта на своето желание и не смеейки да каже за своята страст на девицата, слугата отишъл при един вълшебник, живеещ в този град, и му разказал за затруднението си. Той обещал на вълшебника много злато, ако с вълшебството си му помогне да се ожени за дъщерята на господаря си. Вълшебникът отначало отказвал, но накрая рекъл:

- Ако искаш, ще те изпратя при моя господар, дявола; той ще ти помогне в това само ако изпълниш волята му.

Нещастният слуга казал:

- Обещавам да изпълня всичко, което ми заповяда.

Тогава вълшебникът попитал:

- Ще се отречеш ли от своя Христос и ще дадеш ли разписка за това?

Слугата отговорил:

- Готов съм и на това, стига да получа желаното.

- Ако дадеш такова обещание - казал вълшебникът, - аз ще ти бъда помощник.

След това взел пергамент и написал на дявола следното:

“Тъй като съм длъжен, господарю мой, да отклонявам хората от християнската вяра и да ги привеждам под твоя власт, за умножаване на твоите поданици, изпращам при тебе подателя на това писмо, младеж, разпален от страст към една девица, и те моля да му окажеш помощ в изпълнение на желанието му. Чрез това и аз ще се прославя, и към тебе ще привлеча повече почитатели.”

Като написал такова послание до дявола, вълшебникът го дал на младежа и го изпратил с думите:

- Иди в този нощен час и застани на елинското гробище*, като вдигнеш писмото нагоре; тогава ще ти се явят тези, които ще те отведат при дявола.

**** Гробищата на езичниците, като нечисти, били любими места на демоните.***

Нещастният слуга отишъл на гробището и започнал да призовава бесовете. Пред него веднага застанали лукавите духове и с радост го повели към своя княз. Като го видял, седящ на висок престол и обкръжен от хиляди зли духове, слугата му предал писмото на вълшебника. Дяволът взел писмото и казал на слугата:

- Вярваш ли ми?

Той отговорил: “вярвам”.

Дяволът отново попитал:

- Отричаш ли се от своя Христос?

- Отричам се - отговорил слугата.

Тогава сатаната му казал:

- Вие, християните, често ме лъжете: когато ви трябва помощ, идвате, а като постигнете своето, отново се отричате от мене и се обръщате към вашия Христос, Който, като добър и човеколюбив, ви приема. Дай ми разписка за това, че доброволно се отричаш от Христа и от кръщението и обещаващ да бъдеш мой завинаги и че в съдния ден ще търпиш с мене вечна мъка: тогава ще изпълня твоето желание.

Слугата написал това, което искал от него дяволът. Тогава погубителят на душите изпратил бесовете на прелюбодеянието и те възбудили у девицата такава силна любов към младежа, че тя, от плътска страст, паднала на земята и започнала да вика на баща си:

- Пожали ме, пожали своята дъщеря и ме дай за жена на нашия слуга, когото с цялата си душа съм обикнала. Ако не направиш това за мене, единствената ти дъщеря, скоро ще ме видиш умряла от тежки мъчения и ще дадеш отговор за мене в съдния ден.

Като чул това, бащата бил обзет от ужас и с плач казал:

- Горко на мене, грешния! Какво се е случило с моята дъщеря? Кой открадна съкровището ми? Кой прелъсти детето ми? Кой помрачи светлината на очите ми? Аз исках, дъще моя, да те обруча за Небесния Жених, за да бъдеш подобна на ангелите и да прославяш Бога в псалми и песни духовни, и сам се надявах да получа спасение заради тебе, а ти безсрамно говориш за омъжване! Не ме отвеждай с печал в преизподнята, чедо мое, не посрамвай своето благородно звание, омъжвайки се за слуга.

А тя, без да обръща внимание на думите на своя родител, казвала само едно:

- Ако не изпълниш желанието ми, ще се убия.

Бащата, не знаейки какво да прави, по съвета на роднините и приятелите си, се съгласил по-добре да изпълни волята ѝ, отколкото да я види умираща от люта смърт. Той повикал своя слуга и му дал за жена дъщеря си и голямото си имение, и ѝ казал:

- Омъжи се, нещастна! Но мисля, че след това горчиво ще се разкайваш за постъпката си, но няма да има полза от това!

Известно време след като бракът бил сключен и дяволското дело се изпълнило, било забелязано, че новобрачният не ходи в църква и не се причастява със Светите Тайни. За това било казано и на нещастната му жена:

- Нима не знаеш - казали ѝ, - че мъжът, когото си избрала, не е християнин, но е чужд на Христовата вяра?

А тя, като чула това, много се опечалила, и като паднала на земята, започнала да дере с нокти лицето си и непрестанно да се бие в гърдите, викайки:

- Никой, който не е послушал родителите си, не може някога да се спаси! Кой ще разкаже на баща ми за моя позор? Горко ми, нещастната! В каква погибел съм попаднала! Защо съм се родила и не съм умряла още при раждането си?

Когато ридаела така, мъжът ѝ я чул и побързал към нея да я попита за причината за риданията ѝ. Като узнал каква е работата, той започнал да я утешава, казвайки, че са ѝ казали лъжа и я убеждавал, че е християнин. А тя, като се поуспокоила от думите му, му казала:

- Ако искаш напълно да ме увериш и да избавиш от печал нещастната ми душа, утре сутринта ела с мене в църква и се причасти пред мене с Пречистите Тайни - и тогава ще ти повярвам.

Нещастният ѝ мъж, като видял, че не може да скрие истината, бил длъжен, против желанието си, да ѝ разкаже за себе си - как се е предал на дявола. А тя, забравяйки женската си немощ, бързо отишла при свети Василий и извикала към него:

- Смили се над мене, Христов учениче, смили се над непослушалата волята на своя баща и предала се на бесовско прелъстяване! - и му разказала всички подробности за мъжа си.

Светецът го повикал и го попитал истина ли е това, което казва жена му за него. Той със сълзи отговорил:

- Да, светителю Божий, истина е! И ако замълча, делата ми ще започнат да говорят за това - и разказал подред как се е предал на бесовете.

Светецът казал:

- Искаш ли отново да се обърнеш към нашия Господ Иисуса Христа?

- Искам, но не мога - отговорил той.

- Защо? - попитал свети Василий.

- Защото съм дал разписка за това, че се отричам от Христа и се предавам на дявола.

Но светителят казал:

- Не скърби за това, защото Бог е човеколюбив и приема каещите се.

Жена му паднала в нозете на светеца и го умолявала:

- Учениче Христов! Помогни ни с каквото можеш.

Тогава светецът попитал слугата:

- Вярваш ли в това, че още можеш да се спасиш?

И той отговорил:

- Вярвам, господарю, помогни на неверието ми.

След това светецът го взел за ръка, осенил го с кръстното знамение, затворил го в една стая, намираща се от вътрешната страна на църковната ограда, и му заповядал непрестанно да се моли на Бога. Той сам прекарал три дни в молитва, след което посетил каещия се и го попитал:

- Как се чувстваш, чедо?

- Намирам се в крайно бедствено състояние, владико - отговорил младежът, - не мога да понасям бесовските викове, страховете и ударите с колове. Защото демоните, държейки в ръце моето писмо, ме хулят, изричайки: "Ти дойде при нас, а не ние при тебе!"

Светецът казал:

- Не бой се, чедо, само вярвай.

И като му дал малко храна, го осенил с кръстното знамение и отново го затворил. След няколко дни отново го посетил и го попитал:

- Как живееш, чедо?

Той отговорил:

- Още чувам заплахите и виковете им отдалече, но самите тях не виждам.

Василий, като му дал малко храна и се помолил за него, пак го затворил и си отишъл. След това той дошъл на

четиридесетия ден и го попитал:

- Как си, чедо?

Той отвърнал:

- Добре, отче свети, защото те видях насън как се бореше за мене и победи дявола.

Като казал молитва, светецът го отвел в своята килия. На сутринта събрал целия църковен причт, монасите и всички христолюбиви хора и се обърнал към тях:

- Да прославим, братя, човеколюбеца Бог, защото сега Добрият Пастир иска да вземе на рамото Си изгубената овца и да я донесе в църквата: тази нощ ние трябва да умоляваме Неговата благост Той да победи и да посрами врага на нашите души.

Вярващите се събрали в църквата и цяла нощ се молили за каещия се.

Когато настъпило утрото, свети Василий довел каещия се в църквата. Тук дошъл невидимо и дяволът с цялата си пагубна сила, желаейки да изтръгне младежа от ръцете на светеца. Младежът започнал да вика:

- Светителю Божий, помогни ми!

Но дяволът с такава дързост и безсрамие се въоръжил против младежа, че причинявал болка и на свети Василий, увеличайки младежа със себе си. Тогава блаженият се обърнал към дявола с такива думи:

- Безсрамни душегубецо, княз на тъмнината и погибелта! Нима не ти стига своята погибел, която си причинил на себе си и на намиращите се с тебе? Няма ли да престанеш да преследваш Божието създание?

Дяволът извикал:

- Василий, ти ме обиждаш! Защото не аз съм дошъл при него, а той при мене: той се отрече от своя Христос, като ми даде писмо, което държа в ръката си и което в съдния ден ще покажа на всеобщия Съдия.

Свети Василий казал:

- Благословен Господ Бог мой! Тези хора няма да отпуснат издигнатите си към небето ръце, докато ти не ни дадеш това писмо.

След това светецът се обърнал към народа и казал:

- Издигнете ръце нагоре и призовавайте: “Господи помилуй!” И след като народът, издигнал ръце към небето, дълго време викал със сълзи: “Господи помилуй!”, разписката на младежа, пред очите на всички, долетяла по въздуха в ръцете на светителя. Като я взел, той се зарадвал и въздавал благодарност на Бога, а след това, така че да чуят всички, казал на младежа:

- Познаваш ли тази разписка, брате?

Младежът отговорил:

- Да, светителю Божий, това е моята разписка; аз я написах със собствената си ръка.

Свети Василий я скъсал пред всички, въвел младежа в църквата, причастил го с Божествените Тайни и предложил богата трапеза на всички присъстващи. След това, като поучил младежа и му посочил подобаващи правила на живот, го върнал на жена му, а той непрестанно славословел и благодарял на Бога.

Същият Еладий разказва за свети Василий и следното.

Веднъж отецът, бидейки озарен от божествената благодат, казал на своя клир:

- Вървете, чеда, след мене, и ще видим славата Божия, и заедно с това ще прославим нашия Владика.

С тези думи той излязъл от града, но никой не знаел къде иска да отиде. По това време в едно село живеел презвитерът Анастасий с жена си Теогния. Те били преживели четиридесет години заедно в девство, и много хора мислели, че Теогния е неплодна, защото никой не знаел за пазеното от тях в тайна чисто девство. Анастасий се удостоил за своя свят живот да получи благодатта на Божия Дух и бил прозорливец. Провиждайки духом, че светителят иска да го посети, той казал на Теогния:

- Аз отивам да работя на полето, а ти, сестро моя, подреди къщата и в деветия час на деня запали свещи, и излез да посрещнеш светия архиепископ Василий, защото той ще дойде да посети нас, грешните.

Тя се удивила на думите на своя господар, но изпълнила заповедта му. Когато свети Василий бил недалече, Теогния излязла да го посрещне и му се поклонила.

- Здрава ли си, госпожо Теогния? - попитал Василий.

А тя, като чула, че я назовава по име, се ужасила и казала:

- Здрава съм, владико свети!

Светителят попитал:

- Къде е господин Анастасий, твойт брат?

Тя отговорила:

- Той не ми е брат, а мъж; отишъл е на полето.

Свети Василий казал:

- Той е у дома - не се безпокой!

Като чула това, тя още повече се изплашила, защото разбрала, че светецът е проникнал в тайната им, и с трепет паднала в нозете му:

- Моли се за мене, грешната, светителю Божий, защото виждам, че ти можеш да вършиш дивни и велики дела.

Светителят се помолил за нея и продължил нататък. Когато влизал в дома на презвитера, го посрещнал и самият Анастасий, целунал нозете на светеца и казал:

- Откъде ми е това, да дойде при мене светителят на моя Господ?

Светителят му дал целование в Господа и рекъл:

- Добре е, че те намерих, учениче Христов; да отидем в църквата и да извършим Божиата служба.

Този презвитер имал обичай да пости през всички дни на седмицата, освен в събота и неделя, и не вкусвал нищо друго, освен хляб и вода. Когато влезли в църквата, свети Василий заповядал на преподобния Анастасий да служи литургия, а той отказвал:

- Ти знаеш, владико, какво е казано в Писанието: "по-малкият се благославя от по-големия".

Свети Василий му казал:

- При всичките си други добри дела имай и послушание.

Когато преподобният служел литургия, по време на възнасянето на светите Тайни, свети Василий и други, които били достойни, видели как Пресветия Дух, слязъл във вид на

огън и обкръжил свещеника и светия жертвеник. След завършването на божествената служба всички влезли в дома на Анастасий, и той предложил трапеза на свети Василий и неговия клир.

По време на трапеза светецът попитал презвитера:

- Откъде имаш съкровище и какъв е животът ти? Разкажи ми.

Презвитерът отговорил:

- Светителю Божий! Аз съм човек грешен и подлежа на общонародните данъци; имам два чифта волове, с единия от които работя сам, а с другия - моят наемник; това, което получавам от единия чифт, използвам за успокояване на странниците, а полученото с помощта на другия отива за изплащане на данъците: жена ми също се труди с мене, служейки на странниците и на мене.

Свети Василий му казал:

- Наричай я своя сестра, както е в действителност, и ми кажи за добродетелите си.

Анастасий отговорил:

- Нищо добро не съм извършил на земята.

Тогава светителят го помолил:

- Нека да станем и да отидем заедно - и те отишли до една от стаите в дома му.

- Отвори ми тази врата - казал свети Василий.

- Не, светителю Божий - отвърнал Анастасий, - не влизай тук, защото в тази стая няма нищо друго, освен домакински вещи.

Свети Василий продължил:

- Но аз съм дошъл заради тези вещи.

Тъй като презвитерът все пак не искал да отвори вратата, светецът я отворил с дума и като влязъл, видял там един човек поразен от тежка проказа*, на когото много части от тялото вече били изгнили и окапали. За него не знаел никой, освен презвитера и жена му.

** Проказа - болест, разрушаваща цялото тяло на човека, и при това заразна.*

Свети Василий се обърнал към презвитера:

- Защо искаше да скриеш от мене това твое съкровище?

- Този човек е сърдит и свадлив - отговорил презвитерът - и затова се боях да ти го покажа, за да не оскърби с някоя дума твоята святост.

Тогава свети Василий казал:

- Ти извършваш добър подвиг, но дай и на мене да му послужа тази нощ, за да бъда съучастник в наградата, която ще получиш.

И така свети Василий останал насаме с прокажения и прекарал цялата нощ в молитва, а на сутринта го извел съвършено здрав. Презвитерът и жена му, и всички, които били там, като видели това чудо, прославяли Бога, а свети Василий, след приятелска беседа с презвитера и поучение към присъстващите, се върнал у дома си.

Когато за свети Василий чул преподобният Ефрем Сирин*, живеещ в пустинята, започнал да моли Бога да му покаже какъв е Василий.

** Свети Ефрем Сирин - знаменит християнски подвижник и писател. Паметта му се чества на [10.02 - 28 януари по](#)*

[църковния календар](#). Наречен е Сирин, тоест сириец, защото Месопотамия, в която се родил, в древността била част от Сирия.

И ето, веднъж, намирайки се в състояние на духовен възторг, той видял огнен стълб, който стигал до небето, и чул глас, който казвал:

- Ефрем, Ефрем! Какъвто е този огнен стълб, такъв е и Василий.

Преподобният Ефрем, като взел със себе си преводач - понеже не знаел гръцки, - се отправил към Кесария и пристигнал на празника Богоявление Господне. Като застанал надалече, незабелязан от никого, той видял свети Василий, отиващ в църквата с голяма тържественост, облечен в светли одежди, и неговия клир, също в такива одежди. Свети Ефрем се обърнал към придружаващия го преводач и казал:

- Струва ми се, брате, че напразно сме се трудили, защото този човек е с много висок чин, друг такъв не съм виждал.

Като влязъл в църквата, преподобният застанал в един ъгъл, без да го вижда никой, и си казвал сам на себе си:

- Ние, "които претърпяхме теготата на деня и жегата", нищо не получихме, а този, ползващ се с такава слава и чест между хората, в същото време е като огнен стълб. Това ме удивлява.

Когато свети Ефрем разсъждавал така, свети Василий узнал за него от Светия Дух, изпратил своя архидякон и му казал:

- Иди при западните църковни врати; там, в ъгъла на църквата, ще намериш един монах, заедно с друг човек, почти без брада и дребен на ръст. Кажи му: "Ела и влез в олтара, защото архиепископът те вика."

Архидяконът с голям труд си пробил път през народа и като

се приближил към мястото, където стоял преподобният Ефрем, казал:

- Отче, моля те, ела, архиепископът те вика.

Ефрем, като узнал чрез преводача какво му казва архидяконът, отговорил:

- Ти си сбъркал, брате! Ние сме пришълци и сме непознати на архиепископа.

Архидяконът отишъл да каже за това на Василий, който в същото време обяснявал на народа Свещеното Писание. И ето, преподобният Ефрем видял, че от устата на говорещия Василий излиза огън.

След това светителят отново казал на архидякона:

- Иди и кажи на монаха пришълец: "Господин Ефрем! Моля те - влез в светия олтар: архиепископът те вика."

Архидяконът отишъл и казал каквото му било заповядано. Ефрем се удивил на това и прославил Бога. После направил земен поклон и рекъл:

- Наистина, велик е Василий, наистина, той е огнен стълб, наистина, Дух Свети говори чрез устата му!

След това помолил архидякона да съобщи на архиепископа, че след края на светата служба иска на уединено място да му се поклони и да го приветства.

Когато Божествената служба свършила, свети Василий влязъл в съсъдохранителницата, повикал преподобния Ефрем и като му дал целование в Господа, казал:

- Приветствам те, отче, който си умножил Христовите ученици в пустинята и с Христовата сила си изгонил бесовете от нея! Защо, отче, си предприел такъв труд, идвайки да видиш

един грешен човек? Господ да ти въздаде за труда!

Преподобният, отговаряйки му чрез преводача, му казал всичко, което му било на сърцето, и се причастил заедно със своя спътник с Пречистите Тайни от светите ръце на Василий. Когато след това седнали на трапеза в дома на свети Василий, преподобният се обърнал към светеца:

- Отче светейши! За една милост те моля - благоволи да ми я дадеш.

Светият му казал:

- Кажи какво ти е нужно: аз имам голям дълг към тебе за твоя труд, защото ти заради мене си предприел такова далечно пътешествие.

- Зная, отче - казал достопочтеният Ефрем, - че Бог ти дава всичко, което искаш от Него; аз искам да помолиш Неговата благост да ми даде способност да говоря гръцки.

Свети Василий отговорил:

- Твоята молба превишава силите ми, но тъй като ти молиш с твърда надежда, тогава да отидем, достопочтени отче и пустинни наставниче, в храма Господен и да се помолим на Господа, Който може да изпълни молбата ти, защото е казано: "Той изпълня желанието на ония, които Му се боят, чува техните вопли и ги спасява".

Те избрали удобно време, отишли в църквата и дълго се молили. След това светителят казал:

- Защо, честни отче, не приемаш посвещение в презвитерски сан, бидейки достоен за това?

- Защото съм грешен, владико! - отговорил му Ефрем чрез преводача.

- О, да имах твоите грехове! - казал свети Василий и добавил:
- да направим земен поклон.

Когато те паднали на земята, свети Василий възложил ръката си на главата на преподобни Ефрем и произнесъл молитвата, положена при посвещаване в дяконски чин. След това казал на преподобния:

- Сега заповядай да станем от земята.

За Ефрем изведнъж станала ясна гръцката реч и той казал на гръцки: "Застъпи, спаси, помилуй, издигни и съхрани нас, Боже, с Твоята благодат"*.

** Възглас от малката ектения, произнасяна от дякона на вечернята в деня на Петдесетница.*

Всички прославили Бога, дал на Ефрем способност да разбира и говори гръцки. Той прекарал със свети Василий три дни в духовна радост. Архиепископът го поставил за дякон, а преводача му за презвитер, след което ги отпуснал с мир.

Веднъж в град Никея** спрял нечестивият цар Валент и представителите на арианската

ерес се обърнали към него с молба да изгони православните от съборната църква в този град, и да даде църквата на тяхното арианско сбирще.

*** Никея - град в малоазиатската провинция Витиния. Тук се състоял I Вселенски събор - в 325 г.*

Царят, бидейки еретик, така и направил: насила отнел църквата от православните и я дал на арианите, а сам отишъл в Цариград. Когато цялото многобройно общество православни изпаднало в дълбока печал, в Никея дошъл застъпникът на всички църкви, свети Василий; тогава православното паство дошло при него с вопли и му разказало за причинената от царя обида. Светецът ги утешил с думите си и веднага отишъл при царя в Константинопол, застанал пред него и казал:

- “Могъществото царево обича съд”. Защо ти, царю, произнесе несправедлива присъда, като изгони православните от светата църква и даде управлението ѝ на неправомислещите?

Царят му казал:

- Ти пак започна да ме оскърбяваш, Василий! Не подобава да постъпваш така.

Свети Василий отговорил:

- За мене е добре и да умра за истината.

Когато спорели и се препирали един с друг, ги слушал намиращият се там главен царски готвач на име Демостен. Той, желаейки да помогне на арианите, казал нещо грубо, укорявайки светеца.

Светецът казал:

- Ето, виждаме пред нас и неучения Демостен*.

** Демостен било името и на знаменития древногръцки оратор; живял от 384-322 г. пр. Р. Хр.*

Засраменият готвач отново произнесъл нещо в отговор, но светецът казал:

- Твоята работа е да размишляваш за ястията, а не да се

занимаваш с варене на църковните догмати.

И Демостен, бидейки посрамен, замълчал. Царят, изпитвайки ту гняв, ту срам, казал на свети Василий:

- Иди и отсъди делото им; впрочем съди така, че да не се окажеш помощник на своите единоверци.

- Ако разсъждавам несправедливо - отговорил светецът, - изпрати ме на заточение, единоверците ми изгони, а църквата дай на арианите.

Светецът взел царския указ и се върнал в Никея, повикал арианите и им казал:

- Ето, царят ми даде власт да извърша съд между вас и православните относно църквата, която сте превзели със сила.

А те му отговорили:

- Съди, но според царския съд.

Тогава светецът казал:

- Елате вие, ариани, и вие, православни, и затворете църквата; като я затворите, я запечатайте с печати: всеки със своите, и поставете и от едната, и от другата страна надеждна стража. След това първо вие, арианите, се молете в продължение на три дни и три нощи, след което се приближете към църквата. И ако по вашите молитви църковните врати се отворят сами, нека църквата бъде ваша завинаги: а ако това не стане, тогава ние ще се помолим една нощ и ще тръгнем с лития, с пеене на свещени песнопения, към църквата; ако тя се отвори за нас, ще я владеем за вечни времена; ако и за нас не се отвори, тогава отново ще бъде ваша.

Това предложение се харесало на арианите, а православните

се огорчили от постъпката на светеца, казвайки, че той е отсъдил не по правда, а поради страх от царския съд. След това здраво затворили светата църква и след запечатването ѝ била поставена бдителна стража. Когато арианите, след като се помолили три дни и три нощи, дошли пред църквата, нищо особено не се случило: те се молили и тук от сутринта до шестия час, викайки: “Господи помилуй!” Но църковните врати не се отворили пред тях, и те си отишли със срам. Тогава свети Василий, като събрал всички православни с жените и децата, излязъл от града и отишъл в църквата на свети мъченик Диомид. Там извършили всенощно бдение и на сутринта отишли при запечатаната съборна църква, пеейки:

- “Светий Боже, светий Крепки, светий Безсмъртни, помилуй нас!”

Светителят се спрял пред църковните врати и казал на народа:

- Издигнете ръце към небето и с усърдие викайте: “Господи помилуй!”

След това светецът наредил на всички да млъкнат и като се приближил до вратите, ги осенил с кръстното знамение и казал:

- Благословен е християнският Бог сега и всякога, и во веки веков.

Когато народът възкликнал: “Амин”, земята се разтърсила, ключалките започнали да се чупят, резетата паднали, печатите се счупили и вратите се отворили, като от силен вятър и буря, така че вратите се ударили в стените. А свети Василий започнал да възпява:

- “Подигнете, порти, горнището си, подигнете се, вечни порти, и ще влезе Царят на славата!”

След това той влязъл в църквата с множество православни и след като извършил божествена служба, отпуснал народа. Безбройно множество ариани, като видели това чудо, оставили своето заблуждение и се присъединили към православните. Когато царят узнал за това правосъдно решение на Василий и за славното чудо, той безкрайно се удивил и започнал да хули арианството; но бидейки заслепен от нечестие, не се обърнал към православието и впоследствие погинал по жалък начин. Когато получил рана във войната в Тракийската страна, се скрил в една плевня, където имало слама. Преследвачите обкръжили плевнята и я подпалили, и царят, като изгорял там, отишъл в неугасимия огън. Смъртта на царя последвала в същата година след преставянето на светия наш отец Василий.

Веднъж пред свети Василий бил наклеветен брат му, Севастийският епископ Петър. За него казали, че продължава съжителството с жена си, която бил оставил преди посвещението си за епископ, защото епископът не подобава да бъде женен. Като чул това, светителят казал:

- Добре е, че ми казахте; ще отида заедно с вас и ще го изоблича.

Когато светецът се приближавал към град Севастия, Петър духом узнал за идването на брат си, защото и той бил изпълнен с Божия Дух и живеел с мнимата си жена не като с жена, а като със сестра, целомъдрено. И така той излязъл на осем поприща от града, за да посрещне свети Василий, и като видял брата с множество спътници, усмихнал се и казал:

- Брате, като на разбойник ли си излязъл срещу мене?

Те си дали един на друг целование в Господа, влезли в града и като се помоли в църквата на светите четиридесет мъченици, отишли в епископския дом. Като видял снаха си, свети Василий поздравил:

- Здравей, сестро моя, или по-добре казано - невесто Господня; дошъл съм тук заради тебе.

Тя отговорила:

- Здравей и ти, пречестни отче; отдавна исках да целуна твоите пречестни нозе.

И свети Василий се обърнал към Петър:

- Моля те, брате, нощувай тази нощ с жена си в църквата.

- Ще направя всичко, което ми заповядаш - отговорил Петър.

Когато настъпила нощта и Петър почивал с жена си в църквата, там се намирал и свети Василий с петима добродетелни мъже. Около полунощ той ги събудил и им казал:

- Какво виждате над брат ми и снаха ми?

Те отвърнали:

- Виждаме ангели Божии, обвиващи ги и помазващи с аромати непорочното им ложе.

Тогава светителят им рекъл:

- Мълчете и на никого не разказвайте за това, което сте видели.

На сутринта той заповядал на народа да се събере в църквата и да донесе мангал с горящи въглени. След това казал:

- Простри, честна снахо моя, дрехата си.

И когато тя направила това, светецът се обърнал към държащите мангала:

- Сложете въглени в дрехата.

След това отново заповядал да донесат нови горещи въглени и казал на брат си:

- Простри, брате, фелона си.

Когато изпълнил тази заповед, свети Василий казал на слугите:

- Изсипете въглените във фелона.

Когато епископ Петър и жена му държали горящите въглени в дрехите си и не търпели никаква вреда, народът се удивлявал и казал:

- Господ пази Своите преподобни и им дарува блага още на земята.

Когато Петър и жена му изсипали въглените на земята, от дрехите не се усещала никаква миризма на пушек и те им останали необгорени. След това свети Василий заповядал на споменатите петима добродетелни мъже да разправят за нощното видение и те разказали на народа как са видели в църквата Божии ангели над леглото на блажения Петър и съпругата му и помазващи с аромати непорочното им ложе. След това всички прославили Бога, очистващ Своите угодници от човешката клевета.

В дните на преподобния наш отец Василий в Кесария имало една много богата вдовица от знатен произход; живеейки сластолюбиво и угаждайки на плътта си, тя изцяло се поробила на греха и много години пребивавала в блудна нечистота. Но Бог, Който иска всички да се покаят, се докоснал със Своята благодат и до нейното сърце, и жената започнала да се разкайва за греховния си живот. Веднъж, останала насаме със себе си, тя размисляла за безмерното

множество свои грехове и започнала да оплаква положението си, казвайки:

- Горко на мен, грешната и блудната! Как ще отговарям пред праведния Съдия за извършените от мене грехове? Аз съм разрушила храма на тялото си, осквернила съм душата си. Горко на мен, най-голямата от всички грешници! С кого мога да се сравня по своите грехове? С блудницата ли, или с митаря? Никой не е съгрешил колкото мене. И което е най-страшното, аз съм извършила толкова злини след приемането на кръщение. И кой ще ми каже, ще приеме ли Бог покаянието ми?

Ридаейки така, тя си припомнила всичко, което извършила от младостта до старостта си, и го написала на един свитък. Най-накрая записала един особено тежък грях и запечатала свитъка с оловен печат. След това, като избрала време, когато свети Василий отивал към църквата, тя се устремила към него, хвърлила се в нозете му със свитъка, викайки:

- Помилвай ме, светителю Божий - аз съм съгрешила повече от всички!

Светецът се спрял и я попитал какво иска от него; а тя, подавайки му в ръка запечатания свитък, казала:

- Ето, владико, на този свитък съм записала всички мои грехове и беззакония и съм го запечатала; ти, угодниче Божий, не го чети и не снемай печата, но само ги очисти с твоята молитва, защото аз вярвам, че Този, Който е вложил в мене тази мисъл, ще те чуе, когато се помолиш за мене.

Свети Василий взел свитъка, издигнал очи към небето и казал:

- Господи! За Тебе Едничък всичко е възможно. Защото, ако Ти си взел върху Себе Си греховете на целия свят, толкова

повече можеш да очистиш прегрешенията на една душа, понеже пред всичките ни грехове, макар и да са преброени у Тебе, Твоето милосърдие е безмерно и неизследимо!

Като казал това, свети Василий влязъл в църквата, държейки в ръце свитъка, и като паднал пред жертвеника, цялата нощ прекарал в молитва за тази жена.

На сутринта, като извършил божествената служба, светителят повикал жената и дал запечатания свитък така, както го получил от нея, и при това ѝ казал:

- Чувала ли си, жено, че никой не “може да прощава грехове, освен един Бог”?

А тя отговорила:

- Чувала съм, честни отче, и затова те обезпокоих с молба да умоляваш Неговата благост.

Като казала това, жената разтворила списъка и видяла, че всичките ѝ грехове били заличени от него; не бил изгладен само онзи тежък грях, който бил записан най-накрая. Като видяла това, жената се ужасила и удряйки се в гърдите, паднала в нозете на светеца, викайки:

- Помилвай ме, рабе на Бога Всевишни, и както си се умилоствил над всичките ми беззакония и си молил Бога за тях, така Го помоли и за това, за да бъде и то напълно очистено.

Архиепископът се просълзил от жалост към нея и ѝ казал:

- Стани, жено: и аз самият съм грешен човек и се нуждая от помилване и прошка; Този, Който е очистил другите ти грехове, може да очисти и още неизгладения ти грях; ако ти в бъдеще се пазиш от греха и започнеш да ходиш по Господния път, не само ще ти бъде простено, но и ще се удостоиш с

небесно прославяне. Ето какво ще те посъветвам: иди в пустинята: там ще намериш един свят мъж на име Ефрем; дай му този свитък и го моли да измоли за тебе помилване от Човеколюбеца Бога.

Жената, по думите на светеца, отишла в пустинята, и като вървяла дълго, намерила килията на блажения Ефрем. Тя почукала на вратата и казала:

- Помилуй ме, грешната, преподобни отче!

Свети Ефрем, узнавайки духом за целта, с която е дошла при него, ѝ отговорил:

- Иди си от мене, жено, защото аз съм грешен човек и сам се нуждаю от помощта на други хора.

Тогава тя хвърлила пред него свитъка и казала:

- При тебе ме изпраща архиепископ Василий: като се помолиш на Бога, да очистиш греха ми, който е записан в този свитък; останалите ми грехове очисти той, а ти не отказвай да се помолиш за този единствен грях, защото съм изпратена при тебе.

Преподобният Ефрем казал:

- Не, чедо, този, който може да умолява Бога за многото ти грехове, толкова повече може да Го умолява за един. И така, върви и побързай, за да го завариш между живите, преди да отиде при Господа.

Тогава жената се поклонила на преподобния и се върнала в Кесария.

Но тя пристигнала тук за погребението на свети Василий, защото той вече се бил преставил, и носели святото му тяло към мястото на погребението. Като срещнала погребалното

шествие, жената силно заридала, хвърлила се на земята и казала на светеца като на жив:

- Горко ми, светителю Божий! Горко на мен, нещастната! Затова ли ме изпрати в пустинята, за да можеш, необезпокояван от мене, да излезеш от тялото? И ето, аз се върнах с празни ръце, напразно извършвайки трудното пътешествие в пустинята. Нека Бог види това и да отсъди между мене и тебе за това, че ти, имайки възможност сам да ми окажеш помощ, ме изпрати при друг.

Викайки така, тя хвърлила свитъка върху одъра на светеца и разказала на всички хора за мъката си. Един от клириците, желаейки да види какво е записано, го взел и развивайки го, не намерил нищо: целият свитък бил чист.

- Тук нищо не е написано - казал той на жената - и ти напразно скърбиш, не знаейки за проявеното неизказано Божие човеколюбие над тебе.

Целият народ, като видял това чудо, прославил Бога, дал такава власт на Своите раби и след преставянето им.

В Кесария живеел един евреин, на име Иосиф. Той бил така изкусен в лечебното изкуство, че определял, по движението на кръвта в жилите, деня, в който ще настъпи смъртта на болния, три или пет дни преди това, посочвал дори и самия час на смъртта. Богоносният наш отец Василий, предвиждайки бъдещото му обръщане към Христа, много го обичал и често го канел да беседва с него, уговаряйки го да остави еврейската вяра и да приеме свето Кръщение. Но Иосиф отказвал с думите:

- В каквата вяра съм се родил, в нея искам и да умра.

Свинецът му казал:

- Повярвай ми, че нито аз, нито ти ще умрем, докато ти не се родиш “от вода и Дух”: защото без тази благодат никой не може да влезе в Царството Божие. Нима твоите бащи не са се кръстили “в облака и в морето? Нима те не са пили от камъка, който бил предобраз на духовния камък - Христа, родил се от Дева заради нашето спасение. Този Христос твоите бащи разпънали, но Той, бидейки погребан, на третия ден възкръснал и като възлязъл на небесата, седнал отдясно на Отца и оттам ще дойде да съди живи и мъртви.

И още много неща, полезни за душата, му говорел светецът, но Иосиф оставал в своето неверие. Когато дошло време светецът да се престава, той се разболял и повикал Иосиф при себе си, като че се нуждаел от неговата лекарска помощ, и го попитал:

- Какво ще кажеш за мене, Иосифе?

Той прегледал светеца и казал на домашните му:

- Пригответе всичко за погребение, защото смъртта му може да настъпи всяка минута.

Но свети Василий казал:

- Не знаеш какво говориш!

Лекарят отговорил:

- Повярвай ми, владико, смъртта ти ще настъпи още преди залез слънце.

Тогава свети Василий му казал:

- А ако остана жив до утре, до шестия час, тогава какво ще направиш?

Иосиф отговорил:

- Тогава нека и аз умра!

- Да - казал на това светецът, - умри, но умри за греха, за да живееш за Бога!

- Зная за какво говориш, владико! - отговорил евреинът, - и ето, кълна ти се, че ако доживееш до утре, ще изпълня желанието ти!

Тогава свети Василий започнал да се моли на Бога да продължи живота му до сутринта за спасението на душата на Иосиф - и получил това, за което се молел. На сутринта светителят изпратил да извикат; Иосиф, който не повярвал на слугата, че владиката е жив; отишъл, за да го види, както той мислел, вече умрял. Когато наистина го видял жив, той изпаднал сякаш в изстъпление, и след това, като паднал в нозете на светеца, казал в сърдечен порив:

- Велик е християнският Бог, и няма друг Бог, освен Него!
Отричам се от богопротивното иудейство и се обръщам към истинната, християнската вяра. Заповядай, свети отче, незабавно да извършат свето Кръщение над мене, както и над целия ми дом.

Свети Василий му казал:

- Ще те кръстя сам, със собствените си ръце!

Иосиф се приближил до светеца, докоснал се до дясната му ръка и казал:

- Силите ти, владико, са отслабнали, и цялото ти естество е напълно изнемогнало; ти няма да можеш да ме кръстиш сам.

- Ние имаме Създател, Който ни укрепява - отговорил светият. И като станал, отишъл в църквата, и пред лицето на целия народ кръстил Иосиф и цялото му семейство; дал му името Иоан и го причастил с Божествените Тайни, като сам

отслужил литургия в този ден. Като преподал на новокръстения наставление за вечния живот и се обърнал с поучително слово към всичките си словесни овци, светителят останал в църквата до деветия час.

След това, като дал на всички последно целование и прошка, той започнал да благодари на Бога за всичките Му неизказани благодеяния и когато словото на благодарение било още на устата му, предал душата си в Божиите ръце и като архиерей се присъединил към починалите архиереи, а като велик проповедник - към проповедниците, в първия ден на януари 379 година, при управлението на Грациан*, възцарил се след баща си Валентиниан.

Свети Василий Велики обгрижвал Божиата Църква осем години, шест месеца и шестнадесет дни, а всички години от живота му били четиридесет и девет.

Новокръстеният евреин, като видял светеца умрял, паднал на лицето му и със сълзи казал:

- Наистина, рабе Божий Василий, ти и сега не би умрял, ако сам не би поискал.

Погребението на свети Василий представлявало знаменателно събитие и показвало с какво голямо уважение се ползвал. Не само християните, но и иудеите и езичниците на тълпи бързали по улицата в голямо множество и настойчиво се стремели към ковчега на починалия светител. За погребението му дошъл и свети Григорий Назианзин и много плакал за светеца. Събрали се тук архиереи изпели надгробни песнопения и погребали честните мощи на великия Божий угодник Василий в църквата на светия мъченик Евпсихий**, възхвалявайки Бога, Единия в Троица, на Когото слава во веки. Амин.

* Грациан управлявал империята от 375 до 383 г.

** Къде се намират в днешно време мощите на свети Василий, не е известно: на Атон (в лаврата на свети Атанасий) показват само главата му; свялото му тяло, според разказите на западните писатели, по време на кръстоносните походи било взето от Кесария и пренесено от кръстоносците на Запад - във Фландрия. - За своите заслуги към Църквата и за необикновено високонравствения си и подвижнически живот свети Василий бил наречен Велики, и се прославя като "слава и красота на Църквата", "светило и око на вселената", "учител на догматите", "палата на учеността" и "вожд на живота".

Тропарь святителя Василия

глас 1

Во всю землю изыде вещание твое,/ яко приемшую слово твое,/ имже боголепно научил еси,/ естество сущих уяснил еси,/ человеческия обычаи украсил еси,/ царское священство, отче преподобне,/ моли Христа Бога// спастися душам нашим.

Кондак святителя Василия

глас 4

Явился еси основание непоколебимое Церкви,/ подавая всем некрадомое господство человеком,/ запечатлея твоими веленьми,// небоявленне Василие преподобне.

**В памет на светия мъченик Василий
Анкирски († ок. 362 г.)**

ник Василий принадлежал към знатните граждани на Анкира. При царуването на император Юлиан Отстъпник, за изповядване и проповед на християнската вяра, той бил хванат и доведен при игемона Сатурнин. На въпроса на игемона вярвали в Христа, свети Василий силно възкликнал:

- Няма друг Бог, освен Него.

Така светецът без страх засвидетелствал своята вяра в Христа, за което бил подложен на жестоки изтезания: закачили го на дърво и немилосърдно стъргали тялото му с железни оръдия.

След това дръзновеният Христов изповедник бил изпратен в Константинопол и там отново бил подложен на същото тежко изпитание. После мъчителите започнали да разтягат тялото му с такава сила, че костите му излезли от ставите; при това одирали кожата му във вид на ремъци и пробождали тялото му с нажежени железни игли.

Свети Василий мъжествено претърпял тези мъчения, като бил подкрепян от Божествената сила. Накрая мъчителите го хвърлили в нажежена пещ. Запазен от Божията сила невредим, той бил отведен във вериги от Константинопол в

Кесария и там бил осъден на разкъсване от зверове. С гореща молитва свети Василий очаквал мъченически венец и го получил, след като бил разкъсан от лъвица.

Някои от сродниците и приятелите на светия страдалец внимателно събрали свещените му останки, помазали ги с благовония, обвинили ги в повивки и ги погребали с чест. Впоследствие при гробницата на светия мъченик бил построен храм.

ЧЕТИ-МИНУТИ

ЦИТАТИ ОТ СВЕТИ ВАСИЛИЙ ВЕЛИКИ

Божията благодат

„Както живописците отначало с един цвят очертават образа на човека, а след това, добавяйки цвят след цвят, предават образа на този, който живописват, така и святата Божия благодат отначало чрез кръщението възстановява в човека чертите на образа Божи, а когато види, че ние с цялото си същество жадуваме за красотата на подобие то Божие, тогава добродетел след добродетел разцъфтява в душата и издигайки лика ѝ от слава в слава, и ѝ придава чертите на подобие то Божие.“

Грехът на лъжата.

„Попитали Свети Василий Велики: "Допустимо ли е да се лъже, когато се има в предвид нещо полезно?"

- Това не се допуска от Господа, който решително казва, че лъжата е от дявола (Йоан 8:44), като не сочи никаква разлика в лъжата.“

За поста.

Истинският пост е отчуждаване от злото. Колкото отнемеш от тялото, толкова сили ще дадеш на душата. Заповедта за поста е тъй древна, както и самият свят. Първата заповед, дадена на човека от Бога, била заповедта за поста (Бит. 2:17). Тъй като не постихме, бяхме изгонени от рая! Затова да постим, за да влезем пак в рая. "Разкъсай оковите на неправдата". Опрости на ближния оскърбленията. Прости му дълговете...

Ти не ядеш месо, но изяждаш брата си. Ти се въздържа от вино, но не можеш да се въздържиш да не обиждаш. Очакваш да настъпи вечерно време, за да се нахраниш, като изгубиш целия ден по съдилищата. Горко на вас, които сте пияни, ала не от виното. (Ис. 51:21) Раздражителността е опиване на душата. Тя също така лишава човека от здраво мислене, както виното. И скръбта също е опиване. Тя потиска разума. Страхът – и той е опиване, когато се предизвиква от такива причини, от които не трябва да поражда...

Постът е древен дар, който не старее, а непрестанно се обновява и цъфти в пълна красота. Може би предполагаш, че неговата древност е като тази на Закона? Постът е по-стар от Закона. Недей да мислиш, че денят на Очищението, установен в Израеля в седмия месец, в десетия ден от месеца, е начало на поста (Лев.16:29). Задълбочи се в историята и търси древността на неговия произход. Постът не е ново откритие, а скъпоценност от Отците. Всичко, което се отличава с древност е почитено. Уважи старината на поста. Той е и съвременник на човечеството. Постът е узаконен в рая. Такава първа заповед получил Адам: "А от дървото за познаване на добро и зло, да не ядеш от него" (Бит.2:17). Това: "да не ядеш " е установяване на поста и въздържанието. Ако Ева бе постила и не бе вкусила от дървото, сега не бихме имали нужда от този

пост, защото не здравите имат нужда от лекар, а болните (Мат.9:12). Ние сме повредени от греха - нека се изцерим чрез покаяние, а покаяние без пост е непълно. Заповядано е да не се предаваме на суета и да се съкрушаваме духом, а пред Бога ще се оправдаем чрез поста.

Понеже не сме постили, затова сме изгонени от Рая. Нека да постим, за да се върнем там. Не подражай на престъплението на Ева, не приемай отново съвета на змията, която ти предлага лакомия, за да угодиш на плътта. Не се оправдавай с недъзи и слабости на тялото, защото не на мен представяш тези оправдания, а на Бога. Отговори ми: как не можеш да постиш, а можеш да пресищаш и товариш тялото си с всевъзможни храни?! В Рая не е имало нито вино, нито заколване на животни, нито ядене на месо - след потопа открили виното, след потопа е речено: "Всичко що се движи и живее ще ви бъде храна" (Бит.9:3). Наслаждението станало позволено когато не останала надежда за съвършенство.

Впрочем ползата от поста не бива да те ограничава само в едно въздържание от ядене на блажна храна, защото истинският пост е отдалечаване от злини. Избягвай неправдата. Прости на ближния си оскърблението. Опрости делата на длъжника си. Не пости в караници и съдене - въздържайки се от вино, не се въздържай от произнасяне на обиди; не ядеш месо, а изяждаш брата си; постиш цял ден, а ходиш по съдилища.

Постът препраща молитвите ни към небето, като ги превръща в криле при възкачването ни горе. Постът е духовно възрастване за семейството, майка на здравето, възпитател за младостта, украшение за старите, добър спътник за пътуващите, надежден съжител на обществото. Постът ражда пророците, дава крепост на силните, умъдрява законодателите. Постът е добър страж за душата, надежден

спътник за тялото, оръжие за доблестните люде, училище за подвижниците. Той отстранява изкушенията, укрепва подвижниците в благочестието, става съжител на трезвостта, ражда целомъдрие в душите. Във война той извършва подвизи, във време на мир учи на безмълвие, освещава назория, усъвършенства свещеника, а пресищането е начало на всякакви злини. Затова постът е оръжие за борба против пристъпите на злия, а "този род с нищо не може да излезе, освен с молитва и пост" (Марк.9:29).

Колко много са богатата от поста!

За милостта и за съда

Забравилият Бога свят е изпълнен, братя, с несправедливост към ближния и безчовечие към слабия, както казва и божественият апостол: "А понеже се не опитаха да имат Бога в разума си, то Бог ги предаде на извратен ум - да вършат онова, що не прилича, бидейки изпълнени с всяка неправда, блудство, лукавство, користолюбие, злоба; пълни със завист, убийство, разпри, измама, злонравие; бидейки клюкари, клеветници, богомразци, ругатели, горделивци, самохвалци, изобретатели на зло, непослушни към родители, безразсъдни, вероломни, недружелюбни, непримирими, немилостиви" (Рим. 1:28).

А които Бог води към благочестие, тях ги научава и на въздържание от лоши дела, и за грижа към ближния. И в Закона има много заповеди за това да не се вреди на ближния, както и повели да бъдем човеколюбиви и милостиви. Ако някой остави едно от тези неща, то другото е недостатъчно за изрядността на човека. Както благодеянието към нуждаещ се, направено от несправедни придобивки, е неприятно на Бога, така е лишен от похвала и този, който, въздържайки се от

неправда, не дава на никого от своята собственост.

За завистта

Както ръждата изпояжда желязото, така завистта – душата в която живее. Завистта е скръб за благополучието на ближния. Затова онзи, който е завистлив, той не страда никога от недостиг на скърби и печали... Когато му сторят добро, завистливият още повече се ядосва. Той се наскърбява повече от силата на благодетеля, отколкото усеща благодарност за направената му добрина.

Премъдър е бил оня, който е забранил даже да се яде хляб "у завистлив човек" (Прит. 23:6) Тук под хляб се разбира всяко общуване в живота. Както се грижим да поставяме лесно възпламенимо вещество далеч от огъня, така, по възможност, не трябва да влизаме в дружески разговор със завистливите, а да отстраняваме себе си от стрелите на завистта.

За злото. Защо ни се случва зло? Как да различим злото от доброто?

Покритата с тръни роза дава на човеците следното прекрасно наставление: "Всичко, що е най-приятно на тоя свят, о смъртни, е примесено с горчивина. Тук вие нямате чисти блага, но навсякъде и във всичко към доброто е примесено и някакво зло: с наслаждението е свързано разкаяние, със съпружеството - вдовство, с изобилието - трудове и грижи, с въздигането - страх от падение, със знатността - излишни издръжки, с утешенията - пресищане, със здравето - болести".

Болестите в градовете и сред народите, сушата, неплодието на земята и бедствията, случващи се с всеки в

живота, пресичат умножаването на греха. И всяко подобно зло се изпраща от Бога, за да предотврати пораждаването на истинските злини. Защото и телесните страдания, и външните бедствия са създадени за обуздаване на греха. И така, злото не е от Бога, а Бог изстребва злото, както и лекарят унищожава болестта, а не я влага в тялото. А разрушаването на градовете, земетресенията, наводненията, войните, корабокрушенията, всяко изстребване на много хора, ставащо по земята или морето, от въздуха или огъня, или от всяка друга причина, става, за да вразуми останалите, защото Бог вразумява всенародните пороци с всенародни наказания.

По какви критерии Бог допуска скърбите?

Бог според особеното Си домостроителство ни предава на скърбите, като според... мярата на вярата на всекиго изпраща и съответната мяра изпитания, т.е. телесна болест, телесни рани, недостиг в необходимото (за живеене), безчестене, загуба на имущество, загуба на близки. А всяко от тези бедствия Мъдрият и Благ Владика ни изпраща пак за наша полза.

1. Богатството отнема от ония, които го използват по недобър начин, и с това унищожава оръдието на тяхната неправда.

2. Болест изпраща на ония, за които е по-полезно да са със свързани членове, отколкото безпрепятствено да се втурват към греха.

3. Смърт изпраща на ония, които са достигнали предела на живота, отначало положен в праведния съд на Бога, Който отдалече предвижда кое е полезното за всекиго от нас."

Подбудителна беседа за приемане на свето Кръщение

Премъдрият Соломон, като подреждал времената за житейски дела и събития, определяйки своето собствено време, казал "Рекох в сърце си: хайде, ще те изпитам с веселба, и наслади се с блага; но и това е суета! За смеха казах: глупост! а за веселбата: какво тя донася?" (Екл. 2:1-2). В спасителната проповед, която ви възгласям аз бих променил малко това изречение на премъдрия и бих казал: време да умираме и време да се раждаме.

Какво е основанието за тази промяна. Това, че Соломон, като разсъждавал за подлежащото на раждане и тление, следвайки порядъка на телесната природа, е предположил раждането на смъртта. Защото е невъзможно някой да изпита смърт, без да се е родил.

А аз, като имам намерение да говоря за духовното възраждане, поставям смъртта преди живота. Защото само умирайки по плът се раждаме духом, както и Господ казва: "Вижте сега, че това съм аз, аз съм и няма Бог, освен Мене: аз моря и съживявам, аз раня и аз цера, и няма кой да избавя от ръката Ми" (Второз. 32:39).

И така - да умрем, за да живеем; да умъртвим плътското мъдруване, което не може да се покори на Божия закон, за да се роди в нас крепкото духовно разсъждение, чието следствие обикновено са животът и мирът (Рим. 8, 6-7). Да се погребем заедно с умрелия за нас - с Христа, за да станем отново с Виновника за нашето възкресение.

Затова другите дела имат своето подходящо време; свое време има сънят, свое - бодърстването; свое - войната и свое - мирът, но времето на Кръщението - това е целият човешки живот. Както тялото не може да живее без да поема въздух, така и душата е невъзможно да съществува, без да познава

Твореца, защото незнанието на Бога е смърт за душата. Некръстеният е непросветен, а както очите не са в състояние да възприемат реалността без светлина, така душата е неспособна да съзерцава Бога. Затова за спасението посредством Кръщение е благопотребно всяко време, било то нощ или ден, или час, или миг, или още по-кратка частица време.

Но много по-благопотребно е времето, свойствено за това. А кое време е по-сродно на Кръщението от деня Пасха. Защото този ден е паметник на Възкресението, а Кръщението е силно средство за неговото достигане. Затова във възкресния ден приемаме благодатта на Възкресението. Затова и Църквата, като проповядва високо много преди празника, призовава своите възпитаници, за да роди в това време тези, за които отдавна е в болки и, завършвайки млекопитанието с думите на оглашението, да им даде да вкусят твърдата храна на догматите.

Иоан проповядваше кръщение чрез покаяние и към него се стичаше цяла Иудея. Господ проповядва кръщение, полагайки Своя Син; и кой от възлагащите упованието си на Него няма да се подчини.

Онова кръщение е подготвително, а това - извършително; онова е отделяне от греха, а това - присвояване на Бога. Там беше проповедта на един човек - Иоан - и тя обръщаше всички към покаяние, а тебе те учат пророците: "измийте се и ще бъдете чисти" (Исая 1:16); вразумяват те псалмите "Които обръщаха поглед към Него, просияваха, и лицата им няма да се посрамят" (Псал. 33:6), благовестват ти Апостолите "покайте се, и всеки от вас да се кръсти в името на Иисуса Христа, за прошка на греховете; и ще приемете дара на Светаго Духа" (Деян. 2:38); при Себе Си те кани Сам Господ, казвайки "Дойдете при Мене всички отрудени и обременени, и

Аз ще ви успокоя" (Мат. 11:28), защото всичко това сега се предлага в Чтенията.

И ти отлагаш, размисляш, бавиш се?

От младенчеството си оглашен чрез поученията, досега още не си пристъпил към истината. Постоянно учейки се, не си достигнал до познанието. Цял живот изпитваш, до старостта си се вглеждаш; кога, всъщност, ще станеш християнин? Кога ще разберем, че си наш? Година си чакал това време, а сега отново чакаш следващата година. Внимавай, да не би да се окаже, че обещанията ти се простират отвъд предела на живота "Не се хвали с утрешния ден, защото не знаеш какво ще роди тоя ден" (Притчи 27:1). Не обещавай това, което не е твое.

Към живот те призоваваме, човеко, защо отклоняваш този призив? Призоваваме те към приобщение към блага, защо отминаваш този дар. Призоваващият не е лъжлив, пътят е удобен, няма нужда нито от време, нито от разходи, нито от шум. Защо се бавиш? Защо отстъпваш назад? Защо се боиш от игото като юница, която не познава ярема. Това иго е благо, то е леко (Мат. 11:30); то не угнетява, но прославя шията, защото не се привързва за нея с ремък, а изисква този, който го носи да е свободен.

Наставления на Свети Василий Велики

Да се желае нещо повече, отколкото други неща – дори и нещо хубаво, е страст към състезаване, която произлиза от тщестлавието... Нека такъв се подчини на Апостола, Който увещава и казва: "Ядете ли, пиете ли, или нещо друго вършите, всичко за слава Божия вършете" (1Кор. 10:31). Защото състезаване, тщестлавие и самоугаждане са напълно чужди за тези, които законно се подвизават с добрия подвиг.

„Първо трябва сам себе си да избавиш от недостатъците си и чак след това да откриваш недостатъците на другите”.

"Монахът е истински християнин; аскетизмът не е в отделни аскетични действия, а в светостта, в благочестивото настроение и направление от цялата личност. Заедно с любовта към Бога, монахът е длъжен да проявява и любов към ближните."

Не трябва да се грижим за онова, което не е толкова необходимо в живота, нито да се стремим към пресищане и разкош. Необходимо е да бъдем чисти от лакомия и от гиздене.

Когато срещнеш човек, който обичайки да спори, встъпва в борба с тебе срещу истината и безспорното, то прекратявайки спора, отклони се от него... Защото, както мръсната вода прави за нищо негодни и най-добрите вина, така и злите беседи развърщават добродетелните по живот и нрав хора.

Който непрестанно празнослови в Божия храм, този не само без полза ходи, но и за вреда.

Когато преразказваме житията на светиите, прославили се с благочестие, преди всичко прославяме Владиката, прославян в Своите раби.

Постът отстранява изкушенията, укрепва подвижниците в благочестието, става съжител на трезвостта, ражда целомъдрие в душите.

Глад, суша, дъждове - това са някакви общи язви за цели градове и народи, чрез които се наказва злото, престъпило

мярата".

Има и още една печал непотребна, когато в съгрешилата душа се влага намерение не да поправи живота си и да се очисти от страстите, а пагубно отчаяние. Именно тя не позволила на Каин да се покае след братоубийството, а при Юда след предателството, като му внушава отчаяние, го тласка към самоубийство.

Нищо не е така свойствено за християнина, както това да бъде миротворец, за което Господ ни е обещал Своята величайша награда.

"Непристойните сънища се случват като последствие на безпорядъчни душевни движения в продължение на деня. Ако душата пребъде чиста, като размисля за Божиите наредби, и непрекъснато се поучава от онова, което е хубаво и угодно на Бога, тогава и сънищата ще бъдат такива".

По-лесно е да измериш цялото море с малка чашка, отколкото да схванеш с човешки ум неизреченото величие на Бога.

"Където оскъдява любовта, там непременно на мястото ѝ влиза ненавистта."

БЕЗМЪЛВИЕТО - ОЧИСТВАЩО НАЧАЛО (писмо на св. Василий Велики до св. Григорий Богослов)

В това писмо до своя любим приятел (св. Григорий) св. Василий, отговаря на желанието му да разбере повече за начина му на живот в пустинята, правилата на подвижническия живот, ползата от уединението, четенето на

Писанията и молитвата, описва също и външния живот на подвижника. Писмото е написано в началото на уединението на светителя.

„Познах писмото ти, както децата биват познавани поради забележителната прилика с родителите им. Ти казваш, че мястото няма кой знае какво значение и не може да събуди в душата ти дори и слабо желание да заживееш с нас (с кападокийските аскети в Понтийската пустиня, сред които св. Василий търси уединение след обиколката си из манастирите в Сирия, Палестина и Египет, която предприема след завършването на Атинската академия, б. пр.), докато не разбереш нещо за нашия начин на живот и как прекарваме времето си. Наистина, това е твое разсъждение - достойно за душата ти, която всичко тукашно го има за нищо в сравнение с блаженството, което ни е приготвено според обещанията.

Но се срамувам дори да пиша как прекарвам дните и нощите си в тази пустиня. Защото, макар че напуснах градския живот по повод хиляди злини, то съвсем не можах да напусна самия себе си. Повече приличам на хората, които поради това, че не са свикнали с плаването по море, изнемощяват и усещат, че им се гади, оплаквайки се от големината на кораба, намирайки я причина за силното клатене. Но когато се прехвърлят от него в лодка или малък плавателен съд, и там страдат от повдигане и световъртеж, защото мъчителното безпокойство и горчилката си вървят заедно с тях. Моето положение е в известен смисъл подобно на това, защото, носейки със себе си живеещите в нас страсти, навсякъде сме с едни и същи метежи и затова извличаме съвсем малка полза от тази самота.

Какво обаче е следвало да правим и откъде да започнем, за да следваме Водителя на нашето спасение? Защото Той казва: „Ако някой иска да върви след Мене, нека се отрече от себе

си, да вземе кръста си и Ме последва" (Мат. 16:24). - Ето какво:

Трябва да се стараем умът ни да е в безмълвие. Както окото, когато се намира в непрестанно движение се върти ту наляво и надясно, ту нагоре и надолу, без да може ясно да види онова, което е пред него, то - ако искаш да стане така, че ясно да виждаш - ти трябва да устремиш зора си само върху наблюдавания предмет. Така и човешкият ум, ако се разпилява по хилядите светски грижи, не може ясно да види истината. Например, човекът, който още не е обвързан с връзките на брака, бива смущаван от неистови желания, неудържими влечения и любовни терзания, а след като встъпи в съпружество, бива подложен на други, нови вълнения: ако няма деца - желание да ги има; ако има деца - грижи за възпитанието им; защита на съпругата; усърдие за дома; надзор над служителите; загуби по силата на договорите, разпри със съседите; спорни дела в съдилищата; рискове в търговията; трудове при обработване на земята. Всеки ден носи със себе си огорчение за душата, а нощите му, получили в наследство делата от деня, биват подвластни на увлечението от същите представи.

Има само един начин да се избегне това - отдалечаването от този свят. А отдалечаването от света се състои не в това да бъдеш телом извън света, но с душата си да се откъснеш от пристрастието към тялото, да нямаш нито град, нито дом, нито собственост, нито приятелство, да си нестезателен, да не се притесняваш за средствата за живот, да си безгрижен, да избягваш обвързване с хората по човешките правила, да си готов да приемеш в сърцето си и запечаташ в него образите от божественото учение. Подготовката пък на сърцето се състои в отучването му от онези правила, които то е заимствало от лукавия навик. Защото както върху восъка не трябва да се пише, ако преди това не са заличени положените върху му начертания, така и на душата е невъзможно да

бъдат поверени божествените догмати, ако преди това в нея не са унищожени вкоренените чрез навика мнения. Доста голяма полза за това, разбира се, ни принася уединението, което приспива в нас страстите и доставя на разума свободно време, за да ги отсече напълно от душата. Колкото и да е трудно да се надвиват укротените зверове, като разни желання, гняв, страх, скърби - тези зли отровни зверове в душата - ако те са приспани чрез безмълвието и не са доведени до състояние да свирепстват чрез постоянно дразнене, по-благоприятно се преодоляват чрез силата на разума.

Затова трябва да бъде избрано такова място, което, като например нашето, да е свободно от общуване с хора, за да не може нищо странично да прекъсва непрестанното упражнение. Упражненията пък в благочестие хранят душата с божествени размишления. Поради което какво може да бъде по-блажено на земята от това - да подражаваме на лика на Ангелите: от ранни зори да бързаме за молитва, да честваме Създателя с пеене на песни, след това, когато слънцето заблести на небосклона, като се захванем за работа - навсякъде с молитва - да вършим делата си с песнопения, сякаш с добавена за вкус сол, защото утешенията чрез пение носят на душата безпечално и радостно успокоение.

И така, безмълвието служи на душата като очистващо начало. Тогава, когато езикът не произнася нищо човешко, очите не са заети с разглеждане доброцветността и съразмерността в телата, слухът не отслабва от душевното напрежение на слушане на песни, съставени за удоволствие, или чрез разговорите на весели шегаджии, което обикновено отнема най-много от душевните сили. Умът, като не се разсейва по външните предмети и не се отвлича от света под влияние на чувствата, влиза в самия себе си, а от себе си се въздига към мисълта за Бога; и озаряван вече от тази

Доброта, достига до забравяне за самата природа. Душата не се увлича нито от грижи за преживяване, нито се безпокои за дрехите, но, освободена от земните грижи, всичката си ревност обръща към придобиване на вечните блага, към това да възрастват и останалите добродетели, които, подчинени на тези ключови добродетели, задължават ревнителя да изпълнява както трябва всяка една работа в живота.

А най-главният път, чрез който изнамираме онова, към което ни обвързва дългът, е изучаването на боговдъхновените писания (Свещено Писание и светоотечески писания, б.р.), защото в тях ние намираме правилата за дейност (в света, б.р.). В тях житията на блажените мъже, запазени в писмен вид, ни се предлагат като някакви одушевени картини на живот според Бога, за подражание на добрите им дела. Затова, в каквото и да открие човек у себе си недостатък, като се занимава с Писанието, в него като в някаква обща лечебница намира пригодното лекарство за своя недъг. Любителят на целомъдрието често препрочита историята за Йосиф, от него се учи на целомъдрени постъпки, като го намира не само въздържащ се от удоволствия, но и по навик разположен към добродетелта. А на мъжество се учи от Иов, който при нещастното преобръщане на живота му - за един миг той се превърнал от богат в беден и от имащ много деца в човек, загубил всичките си деца - не само вътрешно не се променил, запазвайки във всичко възвишения си начин на мислене, но дори без огорчение понесъл и това, че приятелите му, дошли да го утешат, са го хокали и са усилвали страданието му. Така също, който съумява едновременно да бъде и кротък, и великодушен, за да действа срещу греха с гняв, но по отношение на хората - с кротост, той ще намери Давид мъжествен във военните подвизи, но кротък и непоколебим при въздаване на враговете. Такъв е и Моисей, който с велик гняв се изправя срещу съгрешилите пред Бога,

но с кротост в сърцето понася клеветата срещу самия себе си. И както живописците, когато рисуват копие от някоя картина, често се вглеждат в оригинала, стремят се да пренесат чертите му върху произведението си, така и възревнувалият да стане съвършен във всички видове на добродетелта, трябва при всеки случай да се вглежда в житията на светиите като в някакви движещи се и действащи изваяния, и каквото добро има у тях, чрез подражание да го заимства.

По същия начин, ако след четенията следват молитви, то душата, движена от любов към Бога, пристъпва към тях с изявена бодрост и зрялост. Прекрасна е молитвата, проясняваща в душата мисълта за Бога. Ние ставаме храм Божий, когато непрестанната памет (за Бога, б. пр.) не се прекъсва от земни грижи и умът не се смущава от внезапни страстни движения, когато избягващият всичко боголюбец се уединява в Бога, отблъсквайки от себе си неподмамващите го към въздържание страсти и посвещавайки времето си на занятия, водещи към добродетелта.

И преди всичко трябва да се стараем да не сме невежи при използване дара на словото, но да питаме без любопитство, а да отговаряме без надменност, да не прекъсваме събеседника си, когато той говори нещо полезно, за да вметнем някоя дума и се изтъкнем, но да имаме мяра и със словото си да щадим слуха (на другите, б. пр.). Самите ние трябва да се учим, без да се срамуваме, да учим другите, без да се скъпим и ако нещо сме научили от други, да не го крием като негодните жени, които подхвърлят незаконородените си деца, но с признателност да обявяваме кой е Бащата на словото.

В напрежението на гласа трябва да бъде предпочитано средното положение, за да не остане той неразличим при слабо напрежение или да стане непоносим при по-голямо усилие. Трябва да обмисляш каквото ще казваш и чак тогава

да излизаш със слово пред народа. При срещи трябва да си приветлив, приятен в разговорите, без да подслаждаш речта си с шеговитост, но като ѝ придаваш сладост чрез радушността на съвета. Във всеки случай, ако трябва да се прибегне и към мъмрене, трябва да бъде избягвана жестокостта, защото, ако сам себе си унизяваш поради смиреномъдрие, ще намериш удобен достъп до имащия нужда от излекуване. А често ни е полезен и такъв начин на мъмрене, какъвто пророкът (Натан, б.пр.) е употребил - той произнесе към съгрешилия Давид определението за осъждане не от свое име, но употребил трето лице и така накарал самия Давид да стане съдия на собствения си грях, така че, сам осъдил себе си, той да не се оплаква от изобличителя...

Целта на дрехите е единствено да служат за достатъчно покритие на плътта през зимата и лятото. Но не преследвай приятността в цветовете, изяществото и мекотата при изработката и украсата. Защото да подбиращ цветовете на дрехите, е все едно да се контиш като жените, които и върху бузите си, и върху косите си нанасят цвят, чужд за естествения им. <...> Обувките трябва да са евтини като цена, но в достатъчна степен да задоволяват потребностите. С една дума, както в облеклото трябва да се предпочита необходимото, така в храната хлябът ще задоволи нуждата, водата ще утоли жаждата на здравия, а варените семена могат да поддържат в тялото силата за естествените потребности. А храната трябва да се вкусва без да се изявява бясна лакомия, но във всичко да се спазва твърдост, кротост и въздържаност от удоволствия; дори и по време на хранене умът да не бъде освободен от мисълта за Бога - тъкмо обратното, самото естество на храните и строежът на приемащото ги тяло трябва да превръщаме в повод да славословим Домостроителя на Вселената, Който е създал различните видове храни и ги е приспособил към естеството

на телата. Молитвите преди приемането на храната трябва да се извършват достойно за даровете Божии, каквито и сега биват подавани, и биват съхранявани за бъдеще време.

Молитвите след приемане на храна да съдържат и благодарение за даруването, и моление за обетованото. За приемането на храна трябва да бъде установен един определен час, така че от двадесет и четирите часа в денонощието само той да бъде отделян за тялото, а всички останали часове подвижникът да посвещава на различни трудове.

Сънят, който по естествен начин настъпва след вкушване на малко храна, трябва да е лек, от който можем без трудност да се събудим, така че да може съзнателно да бъде прекъсван поради грижи за важни дела. А потъването в дълбоко заспиване чак до крайна отпуснатост, която граничи с липса на сили и напрежение в членовете на тялото, отваря вратите за неразумни мечтания и предава спящия на ежедневна смърт. Противоположно на приетото, за което у другите е отделено утрото, на него у подвижниците на благочестието е посветено времето в полунощ, защото нощното безмълвие в най-голяма степен дава свобода на душата, когато нито очите, нито ушите предават на сърцето вредни зрелища или слухове, но умът насаме пребивава с Бога, и както се поправя чрез припомняне на извършените грехове, така си предписва правила за отклоняване от злото и измолва съдействие от Бога за осъществяване на предназначенията.

Такова е моето за теб сказание на братска любов, о любезни мой друже! А ти съблаговоли да ме възнаградиш със светите си молитви, за да се спася от сегашния лукав век и от безразсъдните хора, та освободил се от всеки грях, а по-добре казано, отделил се от самия враг и клеветник на нашия живот, с чисто сърце да видя в познание Бога на всичко, нашия по благодат Господ Иисус Христос, на Когото слава и

владичество во веки веков. Амин.“

Из епистоларного наследство на свети Василий Велики

Канон Обрезанию Господню

Песнь 1

Ирмос: *Грядите, людие, поим песнь Христу Богу, раздельшему море и наставльшему люди, яже изведе из работы египетския, яко прославися.*

Припев: *Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе.*

Осмерица дней, носящая образ будущего, Твоею Христе просвещается и освящается вольною нищетою; в сей бо законно обрезался еси плотию. (Дважды.)

Слава: Обрезание приемлет осмодневное Христос Своего Рождества, и сего днесь сень спрятает, свет возсиявая новыя благодати.

И ныне: Тойже.

Песнь 3

Ирмос: *Утверди нас в Тебе, Господи, древом умерщвлей грех и страх Твой всади в сердца нас, поющих Тя.*

Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе.

Слово воплощенное пресущественное, в престатие закона обрезася; начаток же Божественныя благодати, и жизни нетленные нам подаде. (Дважды.)

Слава: Закона исполнитель, не яко сопротивен Богу сый Христос воплотивыйся показася, и сподобися волею обрезатися осмодневен.

И ныне: Тойже.

Господи, помилуй. (Трижды.) **Слава, и ныне:**

Седален, глас 4-й

Яко сый бездна человеколюбия, одеялся еси, Владыко, в зрак рабий, и плотию обрезался еси, даруя всем человеком великую Твою милость.

Песнь 4

Ирмос: *Услышах, Господи, слух Твоего смотрения, и прославих Тя, Единое Человеколюбче.*

Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе.

Обрезание преста, отнележе Христос волею обрезася, язык множество спасая благодатию. (Дважды.)

Слава: Будущаго непрестанную осмага века жизнь изображает, в нюже Владыка обрезася плотию.

И ныне: Тойже.

Песнь 5

Ирмос: *Света подателю, и веков Творче, Господи, во свете Твоих повелений настави нас; разве бо Тебе иного Бога не знаем.*

Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе.

Ты от Девы Матере несказанно прошед, Господи, и в человеческий ныне сподобился еси одетися образ, яко младенец законно, закон исполнил еси. (Дважды)

Слава: Нощи уподобися, яко сень законную любящи Израиля, рождшая, из неяже облиставший свет мира Христос явился.

И ныне: Тойже.

Песнь 6

Ирмос: *Бездна мя многа греховная окружает, и вопию Ти, пророка подражаяй: от тли мя, Господи, возведи.*

Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе.

Прият конец закон, отнележе Христос младенствовав, исполнитель закона сый, обрезание восприят, и разреши законную клятву. (Дважды)

Слава: Субботство, обрезание же шатания еврейского, являшагося Христа мановением преста, и возсия благодати весна.

И ныне: Тойже.

Господи, помилуй. (Трижды.) **Слава, и ныне:**

Кондак, глас 3-й

Всех Господь обрезание терпит, и человеческая прегрешения яко Благ обрезует, дает спасение днесь миру; радуется же в вышних и Создателев иерарх и светоносный Божественный таинник Христов Василий.

Песнь 7

Ирмос: *Образу златому на поле Деире служиму, трие Твоя отроцы небрегоша безбожнаго веления, посреде же огня ввержени, орошаеми пояху: благословен еси, Боже отец наших.*

Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе.

Светло и пресветло Рождество Христово, и будущего обновления подписавшее таинство днесь: яко законным чином

Спас обрезуется, не яко Бог, но яко человек, и закона исполнение. *(Дважды.)*

Слава: Закон исполняя закона Творец, плотию днесь волею обрезуется, обрезание содеяв греховныя зими, и звати даруя: благословен еси, Боже отец наших.

И ныне: Тойже.

Песнь 8

Ирмос: *Неизреченною мудростию составльшаго всяческая Бога Слова, и от не сущих во еже быти приведшаго, благословите дела яко Господа, и превозносите во вся веки.*

Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе.

Во осмый день обрезуется яко младенец Владыка; Иисуса же приемлет именование, яко мира есть Спас и Господь. *(Дважды)*

Слава: Ко Христову Рождеству достойно осмый спряжеся, святителя всеславная память, юже почитающе верою, поем Господа и превозносим во веки.

И ныне: Тойже.

Песнь 9

Ирмос: *Яже прежде солнца светильника Бога возсиявшаго, плотски к нам пришедшаго из боку Девичу, неизреченно воплотившая, благословенная, Всечистая, Тя, Богородице, величаем.*

Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе.

Прешед пределы Христос человеческого всего естества, преестественно из Девы рождается; и писание законное якоже

повелевает, плотию обрезается, и исполнитель закона
является. (Дважды)

Слава: Приидите Владыки славная Христова именованія во
святыни торжествуим: Иисус бо боголепно наречеся днесъ. С
симиже и память святителя величаем.

И ныне: Тойже.

{{_LINK1_}}